

А О У

№. 44.

3. November 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI
J. S A A R

Tallinnas, Narva mnt. 19 ja Kuninga t. 2. (Harju tän. nurgal).

Pakub austatud daamidele kõige suuremas valikus elegantsemaid viimaste Pariisi modellide järgi valmistatud õhtu- ja balli-tualette, siidi ja villaseid kleite, pluuse, kuubesid, pesu j. n. e. valmis ja

tehakse tellimiste järgi.

Töö osavate meistrite järelvalvel kiire ja korralik.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus

«PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võimalustega sisseseatud

trükikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioonmasinad, kiirpressid ja ladumasinad. Kõige mitmekesisem trükitehete valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, moodsaite abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal oma täiesti uue sisseseade töitu paremate väljamaa sellekohaste ettevõtetele -- julgesti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!

!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

SUURIM HÄDAOHT.

Statistika kuukirjas on ilmunud arvud sündivuse ja surevuse kohta 1921. ja 1922. aastal.

Need arvud on nii suure tähtsusega, et neist kõik meie avaliku elu tegelased, ajakirjandus ja poliitikamehed tarvilikke järeldusi peaksid tegema.

Meie ei saa pea ühtki tähtsamat poliitilist või kultuurilist küsimust käsitleda, ilma et selle juures nagu vabandusena ei tähendaks: meie oleme väikerahvas, meie rahva-arv on väike.

Ja see on tõsi, sellest on nii väga palju tingitud. Rahva arv ei ole mitte tingimus või tegur, millega igal sammul ei tule rehkendada.

Seda enam on tuleviku suhtes tähtis, ülitähtis, kõigist rahva-elu küsimusist kõige tähtsam, kas rahva arv kasvab või kahaneb. Meie arvates ei ole isegi iseseisvus ja rippumatuse küsimus tähtsam. Sest mis kasu oleks ühel rahval iseseisvusest ja vabadusest, kui ta selles pikkamisi sureks.

Aga ometi ei ole meil seni rahva arvu liikumise peale pea mingisugust tähelepanu nende poolt pööratud, kelle kätte ametlikult meie rahva käekäik ja selle eest hoolitsemine usaldatud.

Statistika kuukiri kõneleb kuivade arvudega, aga seda mõjuvam on tema keel. Seal öeldakse, et sündivus 1922. a. väiksem olnud kui 1921. aastal. Ja nimelt: 1922. a. 22.337 sündimist, 1921. a. — 22.742 s. Siin ei ole tähtis kui palju, vaid tähtis on tendents. Ja see näitab, et meie väikse rahva arv kasvamises seisku jäänud. Ja siit peale võib alata lang, kadu, surm, kui kõiki abinõusid tarvitusele ei võeta, mis sellele kadu kuulutavale tendentsile tõket teeksid.

Sündivuse langemise tendentsi kinnitab abelluvuse lang, mis sündivuse langust suurem ja

selle suurenemist tuleval aastal kuulutab. Aastal 1921 oli abiellumisi 10.719, aastal 1922 — 9.644 — seega enam kui tuhat vähem!

Need arvud kõnelevad küllalt selget keelt ja kuulutavad mõjuval sõnal hädaohtu. Aga meie „konsulitel“, kelle kätte rahva käekäigu eest hoolitsemine antud, ei ole mahti tänapäevastest hädaküsimustest kaugemale vaadata. Neid ei huvita nähtavasti ega tule neil meelegi: mis saab meie rahvast 50, 100, 200 aasta pärast! Aga ometi on aastasada rahvaste elus lühike aeg! Küllalt on, kui meie poliitikamehed kolme aasta peale midagi ette kavatsevad, kui jälle uued riigikogu valimised. Näib ainult põnevil hoidvat poolehoiu võitmine erakondadele, ja selleks „uulitsale“ kompromisside, lubaduste väljamõtlemine, maadluste tulemused juhtide vahel, oletused, kes edaspidi peale jääb, kes alla, kas tööerakond või põllumehed, kas majaperemehed või üürnikud, kas Tõnisson või Päts.

Prantsusmaal, kus ka sündimiste arv kahaneb, on kõik ehk väga palju abinõusid selle vastu tarvitusele võetud, ja nimelt valitsuse ja seadusandluse poolt. Meil on ainult kuulda, et lapsi, kellel ema ei ole ehk keda ema kasvatada ei saa, kuhugi pole asetada, et varjupai-kades nende jaoks ruumi ei ole, et nad peaaegu avaliku väljapakkumise teel perekonda-desse tahetakse kasvatada anda.

Sündivuse langemise põhjused võivad väga mitmesugused olla. Ei tahaks uskuda, et meie rahval loomulik ja paratamata suremine algamas. Seda surma on surnud paljud rahvad ajaloo kestel, aga enne on nad kõrgele kultuurijärjele tõusnud ja seal mõni aeg püsinud. Meie rahval ei ole veel aeg vanade kultuurirahvaste

kombel vanadusenõrkusse surema hakata. Vist on ainult majanduslised ja sotsiaalsed põhjused praeguse sündivuse langemise juures mõõduandvad. (Näitena võime nimetada korterikriisi, mis linnades praegu vist küll kõige suuremaks vaenlaseks sündivuse kasvamisele

ja surevuse suurenemisele.) Need põhjused on aga kõrvaldatavad, kui mitte mõne aastaga, siis aastakümnetega. Kõrvaldamise tingimuseks on aga võitlus nende põhjuste vastu. Võitluse eeltingimuseks aga arusaamine hädaohust ja selle tõsidusest.

E L E E G I A.

See luigelaul on, sõbrad, minu:
saab otsa kirju karnevaal,
ja põleb tuhaks viimne pinu,
ja alla langeb vaskne kaal.
Kes teab, mis homme ootab juba —
on tuule puhang elu see.
Lai maantee all ja ülal tee —
ees kõikjal kitsas muldne tuba.

Ju lapse aastaist kääris humal
mu veres, võõras elu jaoks,
mind veetles käima tähte kumal
ja teiste päevad muutis saoks.
Ma teie keskel käisin vari —
kas maha jääbki varju jälg? —
ei kustund hinges kauni nälg,
ees koidus hõõgus mägihari.

Ma imetelin tuulte kiiru,
ja teie väikseid toiminguid,
ja sinas kõrges pääsu tiiru
ja mullas luitund inimluid —
mu aju vaevas mõte ainus
ja ühte kostust küsis rind:
mistarvis kõik see lennu-ind,
kui, inimlaps, sa rändad vaenus?

Sa oled ohver teise võimu,
käes igaviku mängukann.
Kui lill ja rohi ajal põimu
sa maha langed lille man.
Ei lillest pikem sinu iga,
ei ela kehas kestev hing.
Siinsamas lõpeb maine ring,
aeg niidab raudse vikatiga.

On mõne tühja keisritrooni
ju paisand püha mässuleek —
seesama tühjus võttis krooni,
tõe läbi pistis haljas teek.
Mis tarvis, inimen, sa rumal!
Ei ela võimus ülim võim,
ei surma vaimu surev hõim.
On vaikuses ja rahus Jumal.

Ma teie keskel käisin vari,
mu ligimen — mu sõsar, vend.
Ei ole sõna küpse mari,
et toita teid ja iseend.
Tõe avaldas ju Tjutçev vana,
et vale mõte avaldet,
ja lisaks maailm kaval, et
sind kujutella madalana.

Ma patune kui keegi teine,
kuid eal ei olnud variseer.
Kes seadusega vaestelt eine
on võtnud, kelle võimukeer
on hulki julmalt porri tantsind,
kes riisut vara ohverdand
on Jumalalle (kopik — and),
ei eal ma nende jälil vantsind.

Ei nendele mu laulus ridu,
kel sõna teiste petmiseks.
Õöst kasvab päev ja terast idu,
kõik vaikselt surma läheb seks,
et jälle tõusta kujus uues.
Võib olla, kord ka tuleb, kes
mind mäletab ja hindab ses,
mis olin elades ja luues.

J A A N K Ä R N E R.

KUIDAS MINA RASPUTINI TAPSIN.

VLADIMIR PURISHKEVITSH*)

18. detsembril 1916.

Rasputinit ei ole enam. Ta on tapetud. Saa-
tus tahtis, et mina, ja mitte keegi muu, pääst-
sin Vene tsaari tema käest. Ta langes minu

*) Endine Vene riigikogu liige V. Purishkevitch on oma mälestused avaldanud ja need on väljamaa lehtis ilmunud. Mõnes Eesti lehes on neist ka lühikesed katked ilmunud. Avaldame siin huvitavamad kohad täielikult.
„Ao“ toim.

käe läbi. Tänu Jumalale, et suurvürst Dmitri Pavlovitshi käed puhtaks jäid selle jälgi inimese verest. Suurvürst jäi ainult pealtvaatajaks.

See asi on väga piinlik. Ent pean oma mõtetes natuke korda looma. Pean fotograafilise täpsusega oma päevaraamatus üles tähendama

sündinud kurbloo, millel on määratu ajalooline tähtsus.

Kui suurt jõupingutust see mulle ka maksaks, katsun meelega tuletada sündmuste käiku ja seda paberile panna.

16. detsembril kell 12:10 õhtul lahkusin maronigist Varssavi vaksalis (Peeterburis) ja sõitsin trammiga linnavolikogusse.

Esimesel pilgul nägin, et saal ei olnud valgustatud. Vaht ütles mulle, et koosolek jäänud pidamata, sest ei olnud ilmunud nõutaval arvul liikmeid. Kes olid ilmunud, läinud laiali.

Et ma ei teadnud, kuhu minna, lasksin endale paberit anda ja hakkasin sõpradele kirju kirjutama, kuni minu auto päralt jõuab.

Kell 3/4 11, s. t. üks tund enne seda, kui Lasavert*) mulle volikogusse järele pidi tulema, kleepisin viimase kirja kinni ja ei teadnud, mida nüüd peale hakata. Minna uulitsale ja oodata seal autot? See oleks võinud kahtlust äratada, sest olin sõjaväelase mundris. Oleks väga veidrat muljet avaldanud näha jalgteel sõjaväelast tegevusetult vahtimas.

Otsustasin telefoneerimisega aega viita. Nõudsin ühendust oma tuttava näitlejanna Vga, kellega kuni peale kella 11 lobisesin.

Kauemini ei võinud ma enam linnavolikogusse jääda. Kui kell volikogu tornis veerand kaksteistkümmend löi, tuln uulitsale. Viskasin kirjad postkasti ja hakkasin üht väikest põikuulitsat mööda edasi-tagasi kõndima.

Oli pehme ilm, kaks või kolm kraadi külma kõige rohkem. Sadas niisket ja harva lund.

Iga minut näis mulle igavik. Iga möödamineja, kes mulle vastu tuli, näis mind luuravat ja umbusklikult vahtivat.

*) Purishkevitchi sanitaarosakonna ülemarst, üks Rasputini tapmise vandeseltsi liigetest.

Kell löi 12:12, siis 3/4 12. Mina ei teadnud tõesti, mida peale hakata. Viimaks, kui kümme minutit kaheteistkümnest puudus, nägin Sadovaja poolt oma auto kiirgavaid laternaid ja kuulsin mootori tuttavat müra. Mõni minut hiljem peatas doktor Lasavert kõnnitee ääres.

— Sina oled ju hiljaks jäänud! — kisendasin temale.

— Vabandage. Üks rattakumm lõhkes, tuli seda parandada.

Istusin tema kõrvale ja sõitsime Moikat mööda Kaasani peakirikku poole. Minu autol oli kate üles tõmmatud, ja nii ei võidud teda ära tunda teiste autode hulgas, mis meie teel liikusid.

Varemaalt väljatöötatud plaani järele pidime Jussupovi paleesse minema väikesest trepist, mille kaudu Jussupov Rasputini kavatses sisse tuua. Selleks oli enne tarvis hoovi sõita, mida raudaed kahe väravaga uulitsast lahutas. Kokkurääkimise järele pidid väravad lahti olema.

Palee ette jõudes nägime, et mõlemad väravad olid kinni. Arvasime, et veel aeg ei ole ja sõitsime peatatamata edasi. Tehes ringi ja sõites üle Maria teatri paltsi, tulime Pratsšetshnõi põikuulitsa kaudu Moikale tagasi. Väravad olid ikka veel kinni.

See vihastas mind väga.

— Sõida suure värava kaudu, — kisendasin Lasavertile. Lähen suurest uksest. Ja kui raudväravad avatakse, sõidad sa sisse ja peatad auto väikse trepi kõrval.

Kõlistasin. Üks soldat avas mulle ukse. Ilma pealisriideid ära panemata vaatasin, kas kedagi on eeskojas. Ainult üks sõduri riides mees istus seal pingi peal. Pöördusin pahe-

Foto Parikas.

Klaverikunstnik Eerika Franz,

andis teisip. 30. oktoobril „Estonias“ kontserdi. Prl. Franz õppis 1913—1918. a. Peeterburi konservatooriumis prof. Medemi ja prof. Stahli juures. 1919. a. esines ta hea eduga Tallinnas ja Tartus. Viimasel kolmel aastal täiendas ta ennast Berliinis väljapaistvamate professorite juhatusel.

male ja läksin ruumidesse, kus noor Jussupov elas.

Kõik kolm olid kabinetis: vürst Jussupov, suurvürst Dmitri ja leitnant S.*).

— Aa, tulete viimaks ometi! — hüüdsid kõik kolm korraga. — Ootasime teid juba viis minutit. Kell on üle kaheteistkümneme.

— Oleksite mind veel kauemini võinud oodata, — vastasin mina, — kui mulle pähe ei oleks tulnud peavärava kaudu tulla. Teie raudvärav, mis väikse trepi juure viib, on ikka veel kinni, — ütlesin Jussupovile.

— Ei ole võimalik! — hüüdis tema. — Lähen kohe ja annan käsu avada.

Seepeale läks ta välja.

Panin sineli ära. Mõne minuti pärast tuli Lasavert, kes autojuhi riideid kandis, Jussupoviga hoovipoolsest trepist sisse.

Auto pandi kokkuräägitud kohale väikse hoovivärava kõrvale, mispeale meie kõik viiekesi väikse kuluuari kaudu keerdrepi alla söögisaali läksime. Seal oli teelaud kaetud kapisistega ja igasugu maiusasjadega.

Seda ruumi ei olnud enam ära tundagi. Olin teda näinud tööde ajal. Imestasin, kuidas keldriruum lühikese aja jooksul oli muudetud tore daks saaliks.

Ta oli jagatud kahte ossa. Üks pool, kus rõõmus tuli kaminas põles, oli väikseks söögi toaks. Tagumine pool oli pooleldi salong, pooleldi buduaar, suurte tugitoolidega, sügava ja uhke sohvaga, mille ette oli laotatud suur valgekaru nahk. Seinä ääre akende alla oli pandud üks väike tass ja neli pudelit marsalat, madeirat, sherrit ja portveini. Pudelite taga oli rida tumedavärvilisi klaase. Haruldaset kena ristikuju — elevantiluust vist, nagu arvan — seisis kaminale vanade kunstasjade keskel.

Ruum oli võlvitud, vanade Vene tubade stiilis.

Asusime ümmarguse laua juure. Jussupov pakkus meile teed ja kooke, enne kui neid mürgitama hakati.

Veerand tundi, mis meie selle laua taga istusime, näis mulle igavik. Meil ei olnud ka sugugi tarvis rutata, sest Rasputin oli Jussupovile ammugi ette teatanud, et iga sorti politseinikud kunagi enne keskööd tema korterist ei lahku. Seepärast oli kardetav enne 1/212 tema juure minna. Seal oleks võidud kohata neid kerberusi, kes battjushkat valvasid.

Pärast teejoomist püüdsime lauale niisuguse näo anda, nagu oleks suur seltskond praegu tema tagant lahkunud, üllatatud ootamata külalise tulekust.

Kallasime natuke teed tassidesse. Koogi-

*) Teised Purishkevitchi tapmise vandeseltsi liikmed.

pudemed jäid kõrtsutatud laudrätikute kõrvale. See oli tarvis, et Rasputin sisse tulles mulje saaks, nagu oleksid daamid, tema tulekust heidutatud, salongi jooksnud.

Kui laud korraldatud, võtsime kaks taldrikut kookidega. Jussupov andis Lasavertile mõne tüki cyanüür-kaaliumi. Viimane võttis Jussupovi poolt valmis pandud kindad ja hakkas ühe taldriku peal mürki valmistama. Siis valis ta need koogid, mis roosa kreemiga olid täidetud (oli nimelt kaht sorti kooke: roosa kreemiga ja shokolaadikreemiga). Ta lõikas nad pooleks, täitis nad mürgiga ja pani siis mõlemad pooled jälle kokku.

See töö lõpetatud, panime need koogid samadele taldrikutele, kus olid shokolaadikoogid. Kaks roosa kooki lõigati pooleks ja pandi taldrikute kõrvale, nagu oleks neid keegi juba sööma hakanud.

Lasavert viskas oma kindad kaminasse. Tõusime laua tagant üles. Olles teostanud teatava korratuse, toole koha pealt ära lükates, otsustasime üles minna.

Mulle tuleb meele, et sel silmapilgul hakkas kamin kangesti suitsu ajama. Tuli vähemalt kümme minutit tuulutada, enne kui jälle hingata võidi. Viimaks oli kõik korras.

Läksime salongi. Jussupov võttis oma kirjutuslaua sahtlist kaks klaasi vedelat cyanüürkaaliumi. Ühe klaasi andis ta minule, teise Lasavertile. Meie pidime selle vedeliku kallama kahte klaasi nende nelja klaasi hulgast, mis laual pudelite taga seisis. See pidi sündima kakskümmend minutit pärast Jussupovi äraminekut, kes sõitis Rasputinit tooma.

Lasavert riietas end jälle autojuhiks. Jussupov pani palitu selga ja tõmbas krae üles. Olles meid jumalaga jätnud, lahkus ta toast.

Automürin tõendas, et nad tõesti välja sõitsid. Vaikides kõndisime edasi-tagasi mööda saali ja eeskoda, mis alla viis.

Oli 35 minutit ühe peal. Leitnant S. läks grammofoni proovima, et näha, kas kõik korras oli. Ta leidis kõik korras.

Võtsin taskust oma automaatpüstoli, suure ja raske, ja panin ta Jussupovi laua peale.

Aeg möödus väljakannatamata pikka. Kellegil ei olnud tahtmist kõnelda. Aegajalt vahetasime mõne sõna, et üks teiselt küsida, kas suitsetada võib. Paberossisuits oleks võinud söögituppa ulatada. Rasputin aga oli soovi avaldanud, et ta oma külaskäigul Jussupovi juures mehi ei kohtaks.

Võtsin ühe sigari. Leitnant S. ja Dmitri Pavlovitsh võtsid paberossid.

Kell 3/41 läksin suurvürstiga alla söögituppa. Seal kallasime mürki kahte klaasi, nagu kokku

oli kõneldud. Dmitri Pavlovitsh avaldas kartust, et vahest võtab Felix Jussupov Rasputinile roosaid kooke ja viina pakkudes ise klaasi mürgitatud viinaga.

— Oh ei! Pole karta, — vastasin veendumusega. — Jussupov on külma verega ja suure tahtega inimene.

Kui oma talitusega valmis olime saanud, läksime üles tagasi, kuulatades iga mürinat, mis väljast tuli.

— Nad tulevad! — ütlesin tasa, aknast eemaldudes.

Leitnant S. läks grammofoni juure. Mõni minut hiljem kuulsime grammofonist Ameerika marsi helisid, mida seitsaadik tihti painajalikult oma kõrvus kuulen.

Oli kuulda mootori kuiva surinat hoovis, autoklapi kinnilöömist, lume rudisemist Rasputini saabaste all.

— Kust sisse minna?

Siis läks üks nende järel kinni ja mõne minuti pärast ilmus doktor Lasavert meie juure oma harilikus ülikonnas, olles autojuhi riided alla jätnud.

Hinge kinni pidades asusime trepi kõrvale, mis alla viis: mina esimesena, tugev surnuklööja käes, siis suurvürst, leitnant S. ja viimasena doktor Lasavert.

Ma ei või täpselt ütelda, kui kaua meie olime selles hirmsas ootuses, liigutamata, hinge kinni pidades, kuulatades iga kõminat, püüdes aru saada häälest, mis meie kõrvu ulatasid pea segaste sõnadena, pea katkendliste lausena. Kuid meie ei võinud sõnadest aru saada.

Arvan, et umbes pool tundi möödus grammofoni saatel, mis jätkas oma Yankee-Duddle leierdamist. Ootasime, et kuuleme korkide paukumist, kuid midagi sarnast meie ei kuulnud. Siiski pidi see tähendama, et kõik läks nagu soovitud, ja et Rasputin varsti laibaks muutub. Ent aeg kadus ja jutukõmin jätkus, ilma et sööma või jooma oleks hakatud.

Viimaks avanes üks alt. Läksime kabinetti, kuhu Jussupov meile kohe järele tuli.

— Mõtelge ometi, — ütles ta, — midagi pole parata! See elukas keeldub söömast ja joomast. Ta ei võta mingil kujul minu lahkust vastu. Mis teha?

Dmitri Pavlovitsh kehtas õlgu.

— Oodake, Felix, minge alla tagasi. Tehke veel kord katsed ja kõigepealt ärge jätke teda üksi, sest muidu võib ta meile siia järele tulla, ja siis näeks ta siin pilti, mida ta kõige vähem oleks oodanud. Niisugusel korral peaksime ta minna laskma, ja asi lõpeks müraga, millel tõsised tagajärjed oleksid.

— Missuguses meeleolus ta on? — küsisin mina.

— Mitte kõige paremas. Mõtelge ometi, ta näib midagi aimavat.

— Felix, minge tema juure tagasi, — käis suurvürst peale. — Aeg ei kannata viivitust.

Jussupov läks uuesti alla ja meie asusime samadele kohtadele trepi kõrvale.

Jälle kulus ohtralt pool tundi. Seal kuulsime äkki kahte korki paukuvat, siis klaaside klirinat ja seepeale vaikus.

— Nad joovad, — sosistas mulle kõrva Dmitri Pavlovitsh. — Nüüd ei kesta see enam kaua.

Meie astusime mõne astme alla poole ja peatusime hinge kinni pidades.

Kuid möödus veel veerand tundi. Kuulsime ikka veel naermist ja jutuajamist.

— Mina ei saa sellest aru, — ütlesin tasa, suurvürsti poole kummardades. — On ta ära nõiutud, nii et isegi cyanüür-kaalium tema peale ei mõju?

Dmitri Pavlovitsh kehtas õlgu.

— Oodake! Kuulake! Seal all on midagi, mis hästi ei taha minna.

Arvasin tõesti oigamist kuulvat. Kuid see oli ainult meeltepettus, sest sealsamas kuulsime jälle ühe rahulikku kõnet ja teise katkelisi sõnu.

Tulime uuesti trepist üles ja läksime kabinetti, kuhu kahe või kolme minuti pärast ka Jussupov kassisammul meile järele tuli, nägu moonutatud.

— Kuulmata asi! Mõtelge ometi, ta jõi kaks klaasi mürgitatud viina, sõi mitu roosa kroomiga kooki, ja see kõik ei mõjunud temasse kõige vähematki, ehk küll sellest juba vähemalt viisteistkümmend minutit on möödunud. Mina ei tea tõesti, mida teha. Pealegi on ta rahutu selle üle, et krahvinna*) viivib alla tulemast. Mulle maksis põrguvaeva, et temale selgeks teha, et krahvinnal ei ole kerge tähelepanematult teiste juurest kaduda, ja et tema puudumist märgataks kohe, sest minul ei ole palju külalisi. Siiski avaldasin lootust, et krahvinna kõige hiljem kümne minuti pärast alla tuleb. Ta istus sohvale, õudne ilme näol. Mürgi mõju avaldub ainult tema ilajooksus ja luksumis.

— Mis nõu teie mulle nüüd annate? — küsis Jussupov lõpuks.

— Minge alla tagasi. Mürgi mõju ei või tulemata jääda. Ja kui soovitud tagajärgi siiski ei tule, tulge viie minuti pärast siia tagasi. Siis otsustame, mida ette võtta, sest aeg ei kan-

*) Et Rasputinit enda poole meelitada, oli Jussupov lubanud teda esiteleda krahvinna N-le, kellega Rasputin tutvust otsis. Krahvinna N. oli haruldaselt ilus naine.

nata. Praegu on hilisöö, ja hommik võib meid leida Rasputini surnukehaga teie palees.

Jussupov lahkus aeglaselt ja läks uuesti alla.

Sel silmapilgul märkas, et doktor Lasaverti meie hulgas ei olnud. Juba varemalt olin tähele pannud, et see kehaliselt nii tugev mees kõige vähemagi hingelise erutuse korral minestusse oli langemas. Pea kõndis ta erutatult edasi-tagasi, näost punane, või ta laskus toolile akna all, hoides pead mõlema käega ja vahtides meile otsa segase pilguga.

— Mis teil viga on, doktor? — küsisin mina.

— Mul on paha olla, — vastas ta tasa. — Minu ergud on äärmiselt pingul, ja mulle näib, et ma kauemini enam vastu ei suuda panna. Ma ei oleks kunagi võinud arvata, et ma end nii vähe suudan valitseda. Viieaastane laps võiks mind praegu kergesti ümber lükata.

See imetas mind väga, sest kõigel oma teenistusajal minu osakonnas, kus tal sagedasti vaenlase suurtükkide ja kuulipildujate tule all eelliinil tuli töötada, ilmutas doktor Lasavert nii suurt julgust, et temale kaks korda Georgi rist annetati.

„Jah, — mõtlesin endamisi, — julgus frondil ja seljataguses on kaks asja, millel midagi ühist ei ole.“

— Kus on Lasavert? — küsisin leitnandilt pärast Jussupovi lahkumist.

— Mina ei tea, — vastas küsitav, — arvan, et ta on auto juures.

„Imelik!“ — mõtlesin mina, ja tahtsin tema juure hoovi minna. Kuid seal nägin teda kabinetti tulevat, näga kahvatu ja vaevatud.

— Mis teiega on, doktor?

— Mul oli paha olla, — ütles ta tasa. — Auto juure minnes langesin minestusse. Õnneks jahutas lumi minu pead ja ma tulin uuesti meelemärgusele. Mul on häbi seda ütelda, kuid ma ei kõlba praegu millekski.

— Oi, doktor, seda ei oleks ma teist kunagi arvanud, — ütles Dmitri Pavlovitsh pead raputades.

— Kõrgus, — vastas Lasavert nagu vabandades, — see ei ole minu süü. See on minu temperamendi puudus.

Jätsime Lasaverti üksi ja ootasime.

Mõne minuti pärast ilmus Jussupov kolmat korda.

— Mu herrad, — ütles ta ärritatult, — seisukord on ikka endine. Mürk ei avalda mingit mõju. Vahest ei ole ta midagi väärt. Aeg möödub, meie ei või kauemini oodata. Meie peame mingisuguse otsuse tegema. Mis teeme, teeme ruttu, sest see naru on äärmiselt rahutu selle üle, et krahvinna ikka ei tule. Arvan, et ta mind juba hakkab kahtlustama.

— Jäägu siis sellega, — tähendas suurvürst. — Jätame asja täna pooleli ja laseme ta minna. Vahest saame sellega toime teinekord ja teistes tingimistes.

— Mitte ilmaski! — hüüdsin mina. — Kõrgus, teie ei saa aru, et kui meie ta nüüd minna laseme, siis ei saa meie teda enam kätte, sest ta ei tule enam kunagi Jussupovi juure, kui ta äraandmist aimab. Tema ei pea siit elavalt lahkuma, ja ta ei lahku siit elavalt, — jätkasin ma sosinal, kus iga sõna nagu raiutud näis olevat.

— Mis siis teha?

— Kui meie mürgiga hakkama ei saa, siis peame teisiti tema elu lõpetama. Lähme kõik alla, või usaldage see asi üksi minu kätte: lasen ta revolvriga maha või löön tal pealuu sisse. Mis teie arvate?

— Jah, — vastas Jussupov, — kui teie küsimuse nii seate, siis on meil valida ainult nende kahe viisi vahel.

Nõupidamise järele, mis vaevalt kaks minutit kestis, otsustasime alla minna. Minule tehti ülesandeks Rasputini eluküünalt kustutada. Jussupov andis igaks juhtumiseks Lasaverti kätte oma kummimalaka, ehk küll viimane seletas, et ta oma nõrkuse pärast sellega midagi teha ei suuda.

Nii läksime trepist alla, mina ees. Äkki tundsin suurvürsti kätt oma õlal ja kuulsin tema häält mulle kõrva sosistavat:

— Oodake natuke.

Ta läks üles ja kutsus Jussupovi kõrvale. Lasavert, leitnant S. ja mina läksime tagasi kabinetti, kuhu ka kohe Dmitri Pavlovitsh ja Jussupov tulid.

— Kas teil on midagi selle vastu, kui mina tema peale lasen? — küsis Jussupov. — See oleks lihtsam ja kiirem viis.

— Olgu, — vastasin mina. — Meie peame oma eesmärgile jõudma ja selle asja täna öösel lõpulikult õiendama. Mis puutub isikusse, kes ülesande enda peale võtab, see ei ole tähtis.

Sain vaevalt oma lause lõpetanud, kui Jussupov kindlal sammul laua juure astus, sahtlist oma väikese brovningu võttis, kannapealt ümber pööras ja läks.

Meie läksime tema järele, et oma kohtadele asuda, sest tundsim, et meil seekord enam kaua oodata ei tule.

Tõesti, vaevalt oli möödunud viis minutit Jussupovi minekust, kui kuulsime tumedat pauku, mis mõlema mehe ebamäärase jutu katkestas. Sellele järgnes pilkk oigamine ja raske keha kukkumine.

Ilma sekundigi viivitamata, tormasime trepist alla, nii et ukse mõlemad pooled juba meie

kehade tõukest lahti kargasid. Sel silmapilgul jäi keegi meist elektritraadi külge kinni ja elektrit kustus.

Kobades saime elektri jälle põlema, ja meie silmadele esines järgmine pilt: Salongi sohva ees valgekaru nahal lamas Grigori Rasputin surmaeelsetes krampides. Tema kõrval püsti, revolver paremas käes selja taga, seisis Jussupov, väga rahulik, kuid silmis väljendamatult jälkuse ilme tapetud batjuschka vastu.

Ei olnud vähematki verejälge näha. Verejooks oli vist sissepoole. Kuul oli rinda tunginud ja sinna peatama jäänud.

Suurvürst hakkas esimesena kõnelema, minu poole pöördudes:

— Teda peab võimalikult ruttu vaibalt põrandakividele panema. Sest kui veri hakkab jooksuma, määrub terve nahk. Teeme seda kohe, ilma aega kaotamata.

Dmitri Pavlovitsh võttis õlgadest, mina jalgest, ja nii panime ta ettevaatlikult põrandale, jalad uulitsale minevate akende poole, pea trepi poole, mille kaudu meie olime tulnud.

Mitte ainustki veretilka ei jäänud karunaha peale, keha raskus oli karva ainult natuke mullunud.

Vaikides vaatlesime surnukeha. Nägin Rasputinit esimest korda oma elus, sest tundsin teda ainult päevapiltide järele. Olin saanud kaardiväe kolmanda rügemendi ülemalt ühe neist Rasputini suurtest piltidest, mis kujutab teda istuvana puulaua taga oma jumaldajate keskel Peeterburi kõrgemast seltskonnast. Lasksin seda pilti suurel arvul paljundada ja jagasin neid paljundusi novembri lõpul riigivolikogu liikmetele ja kõigi pealinna ajalehtede peatoimetajatele.

Nüüd nägin selle mehe surnukeha. Mind valdasid mitmesugused tundmused. Kõige tugevam neist tundmustest oli, nagu veel hästi mäletan, sügav imestus: kuidas võis see labane ja vastik, satüüri näoga mushik mõju avaldada Venemaa ja suure rahva saatuse peale.

Kuidas võisid sa, alatu, võluda tsaari ja tsaarinnat? Kuidas võisid sa orjastada tsaari, et sinu tahe tema tahteks sai, et sina tegelikult Venemaa isevalitsejaks said? Kuidas võisid sa Issanda võietust teha oma hukatusliku tahte, oma röövhimude passiivse ja sõnakuuleliku täitja?

Ja siin, selle surnukeha ees tuli mulle tahtmata meelega Jussupovi jutustus neist rohtudest, mida tsaar tarvitas Rasputini soovitusel. Rasputini soovitude edasiandjaks tsaarile oli tema sõber, Tiibeti arst Badmajev.

Ühel päeval küsis Rasputin Jussupovilt: — Felix, mispärast ei käi sa Badmajevi

pool? See on kasulik inimene. Mine tema juure. Tema arstib hästi, arstib väga hästi, ja alati oma rohtudega. Ta annab sulle klaasi, päris väikese klaasitäie oma rohtude ekstrakti, ja kange himu naise järele valdab sind. Ta annab sulle teise klaasi. Sina võtad seda vedelikku rahutuse tundidel ja kõik näib sulle siis tähtsusetu, ja sina lähed siis nii heaks, nii lolliks, nii hirmus lolliks ja heaks, ja sina naerad siis kõige üle...

Eks ole sa selle vedelikuga — mõtlesin mina, surnut vaadeldes — viimasel ajal jootnud Vene tsaari, nii et ta suure Venemaa valitsemise ohjad usaldas sellele madule, sellele saatuslikule naisele, Aleksandra Feodorovnale, kes pidas end teiseks Katariinaks ja kes tsaari alandasi Peeter III osani. See naine ei häbeneud ühes kirjas suurvürstinna Viktoria Feodorovnale kirjutamast, et on ajaloos aegu, kus maa juhtide saamatus ja tahtejõu puudus sunnivad naisi riigi asjade juhtimist endi kätte võtma, ja et Venemaa ajaloos on olnud niisuguseid juhtumisi.

Vaatlesin Rasputinit, ilma et oma silmi tema pealt oleksin võinud ära pöörda. Ta ei olnud veel surnud. Ta hingas.

Parema käega kattis ta oma silmi ja poole oma suurest krobelistest ninast. Pahem käsi lamas tal kõrval. Tema rind tõusis aegajalt ja krambid vapustasid tema keha. Ta oli valitult riides, kuid talupoja moodi: jalas ilusad säärsaapad ja sametpüksid, seljas toorest siidist rikkalikult väljaõmmeldud särk, mida sidus punasest siidist pael kahe tutiga.

Tema pikk habe oli hoolikalt kammitud ja läikis rohtudest, mida ta tarvitas.

Mina ei tea, kui kaua ma tema juures seisin. Äkki kuulsin Jussupovi häält, kes meid kutsus:

— Tulge üles! Meie peame oma ülesande lõpule viima.

Kustutasime elektri, sulesime ukсед ja läksime üles.

Salongis soovis igaüks meist Jussupovile õnne, kellele oli osaks saanud suur au — Venemaal Rasputinist vabastada. Ja siis ruttasime oma ülesannet lõpetama. Kell oli juba üle kolme, meie ei võinud kauemini viivitada.

Leitnant S. ajas oma sineli peale Rasputini toreda kasuka, tõmbas tema saapad endale jalga ja võttis tema kindad. Lasavert, kes oma ärritusest natuke oli toibunud ja end juba suutis valitseda, pani uuesti autojuhi riided selga, ja nii sõitsid mõlemad suurvürst Dmitri Pavlovitshi seltsis autoga vaksalisse, et Rasputini riideid minu rongis ära põletada. Sealt pidid nad voorimehega suurvürsti paleesse sõitma,

tema auto võtma ja sellega Jussupovi paleesse Rasputini keha järele tulema.

Jäin natukeseks ajaks Felix Jussupoviga üksi. Siis tõusis Jussupov üles ja läks kuluuari mööda oma vanemate ruumidesse, kes sel ajal Peeterburist ära olid. Mina aga panin sigari põlema ja hakkasin tema kabinetit mööda edasi-tagasi kõndima, oodates meie seltsiliste tagasitulekut. Oli kokku kõneldud, et niipea kui nad tagasi on tulnud, mässitakse surnukeha riidesse ja viiakse autoga ära.

Ma ei tea, kui kaua ma üksi jäin. Olin väga rahulik, isegi rahul. Ent mul on meeles, et miski seesmine tõuge ajas mind äkki Jussupovi laua juure, mille peale ma oma püstoli olin pannud. Võtsin püstoli ja panin ta oma paremasse tasku. Siis, aetud samast seesmisest jõust, läksin kabinetist välja ja leidsin end kuluuarist, ilma et hästi oleksin teadnud, mispärast.

Vaevalt olin kuluuari jõudnud, kui all trepi juures sammne ja söögitoa ukse avamist kuulsin.

Kes see küll võiks olla? mõtlesin. Kuid ma ei saanud aega seda küsimust otsustada. Arvasin Jussupovi häält kuulvat, kes hüüdis:

— Purishkevitsh, laske, laske! Ta elab. Ta tahab põgeneda!

Mis? mis? Jussupov tormas kisendades trepist üles. Ta oli näost valge kui lubi. Tema suured sinised silmad läksid veel suuremaks ja näisid oma koobastest välja tikkuvat.

Ilma et ta mind oleks näinud, silmad segased, tormas ta peakoridori välisukse poole ja kadus oma vanemate ruumidesse, kuhu ma teda juba kord olin näinud minevat, enne suurvürsti ja Leitnant S-i vaksalisse sõitu.

Kohkusin ja seisin sekundi liigutamata. Siis kuulsin päris selgesti raskeid ja kiireid sammne hoovis: keegi läks värava poole, mille ees mõni minut enne seda meie auto oli seisnud.

Ei võinud silmapilkugi kõhelda. Ilma külma-verd kaotamata, haarasin oma püstoli, tõmbasin padruni ette ja jooksin trepist alla.

See, mida all nägin, oleks võinud unenägu olla, kui ta mitte kohutavalt ilmsi ei oleks olnud. Rasputin, kes pool tundi enne seda minu ees surmakrampides söögitoa põrandal lamas, jooksis kärmelt pehmes lumes, mis palee hoovi kattis. Temal olid seljas samad riided, milles ma teda põrandal olin lamamas näinud.

Mina ei suutnud oma silmi uskuda. Kuid kole kisa, mis läbi öövaikuse lõikas, kaotas minus iga kahtluse.

— Felix! Felix! Ütlen kõik tsaarinnale! — kisendas ta joostes.

See oli tõesti Rasputin. Ta võis meie käest veel ära põgeneda oma muinasjutulise elujõu tõttu. Veel mõni sekund, ja ta on teise raudvärava taga uulitsal, kus ta, ilma oma nime nimetamata, esimese möödamineja poole võib pöörduda, nõudes enda päästmist, sest teda on palees tahetud ära tappa... Ja siis oleks kõik kaotatud. Muidugi päästetakse ta, ilma et teataks, kes ta on, ja ta viiakse tema korterisse Gorohovajale, ja siis oleme meie kadunud.

Tormasin tema järele ja lasksin. Öö vaikus kajatas minu revolvri pauku.

Minu kuul ei tabanud teda.

Rasputin kiirendas sammu: lasksin teist korda, joostes, samuti tagajärjetult.

Ma ei suuda kirjeldada viha, mida ma sel silmapilgul enda vastu tundsin.

Olen keskmisest parem laskja. Olen alati laskmistest Semjonovi platsil osa võtnud ja peaaegu alati märki tabanud. Ja nüüd ei suutnud ma tappa inimest kahekümne sammu pealt!

(Järgneb.)

MEELSUS.

E. T—n.

„Meelsust ei karistata.“

Teod ja sõnad on vastutavad.

Nende taha võib meelsust peita. Ja peidetaksegi.

Elu on kallatud vormidesse. Vormid on järelandmatud.

Kirikus võib olla „uskmata“ mingist seisukohast.

Aga maksvat usuvormi ei tohi ärritada. Maksva avaliku usu taga võib olla igasugune meelsus. Teda võib vabandada inimliku nõrkusega, pärispaatuga. Kätte teda ei saa.

Mitte ainult kirikus pole nii. Nii on seltskonnas. Nii on õiguslikes elus. Nii paistab olevat igal pool.

Ärimees võib olla läbi ja läbi ülekohtune omakasupüüdjaks. On tal „tehniline“ osavus ja „elutarkus,“ siis ei vea tema isiklik meelsus teda kunagi sisse. Tema vekslid on alati paremad kui mõne ilmatarkuse ebapraktilise aatemehe omad.

Suurvaimude eluvõitluste kirjeldused kubisevad nendest raskustest.

Tarvitseb ainult rahaasjus kõige pealt „korrektne“ olla. Tõesti, meie ei kuuluta sõda korrektsusele.

Aga et korrektsus ennast kõigepealt majanduslikes essentsis — rahaasjus ilmutama peab, on iseloomulik.

Kõige valjem „isiku“-puutumatus on — rahal.

Kõige õrnem muusikariist on — borse.

Aated elavad — mammona armust!

See on elutarkuse esimene aksioom ja pes-

simismi aabits. Aated, meelsus — veidrus. lapsikus.

Aated on salakaup! Meelsusepuhtus on toredus, luksus!

Aatemehed on ketserid kirikus, mässajad riigis.

Lein.

Saksa maalikunstniku Käthe Kollwitzi joonistuse järele.

tuks. Ja tema elu on tingimata kõige tähtsam. Sest tema organiseerib, ostab ja müüb aatemehe mõtteid. Muidugi hästi vesistatult ja veristatult.

Aatemees on vaene Laatsarus. Ta elab rikka mehe leivaraasukestest. Ja peab tänulik olema!

Mis ime, kui aated kahvatavad.

Miks õpetatakse neid veel koolis?

Miks kuulutatakse neid ikka kirikus?

Miks soolatakse nendega kunsti ja kirjandust?

Elu on tehnika käpa all. Ja tehnik mammona käpa all.

Tehnika geeniused on aatemehed. Nende leiduste kasutajad on „äri“-mehed. Ja isegi äri ei lähe ilma „aateta.“

Ärimehed ei häbene nõuda ohvrit aatemeelt.

Nad ütlevad: „Sa oled ennast sellele annud.“

Enam kui ükskord on seda selgesti välja öeldud.

Tähendab: meelsuse inimene on kohustatud ennast ohverdama oma vaenlasele, ja õigusega? Sest muidu ei ole ärimehel — elu.

Kes ehitab riiki? Kas aatemehed? Või ärimehed — aatemeeste eluga? Müüriatune inimohver?!

Ärge puutuge ärimeest. Tema puutumatu püha raha teeb ka tema puutumatuks.

Astuge eluturule! Iga pisem juhtumine on liikumine noatera peal. Elukunst ja ilmatarkus on variseerlus ja näitemäng. „Aated“ ja „meelus“ on intrigantide sõjariistad — võistleja kututamiseks.

Kõrgem diplomaatia ja poliitika — kaardimäng aadetega — raha peale.

Keskaeg armastas narrisid. Ainult narrina tohtis kuningat narrida — tarkusega. Usk on — narrus, jõledus Kristuses (Paulus ja G. Hauptmann). Armastus on kõige suurem narrus (Nietzsche).

Sofistidki olid narrid, öeldes: Inime on kõige mõõt.

Mitte inime, vaid raha. Rikkale antakse enam andeks kui muile. Au on ühendatud rahaga. Meelus ilma rahata — on mõttetu uhkuseasi.

Jääb nii?

Kes usub, et ei jää, on — narr!

Miks on kõik eluprobleemid, riigieluküsimused nii lõpmata keerulised? Miks on sotsialism nii jõuetu ja kodanlus vaimuvaene?

Kas igasuguse diplomaatia taga (vanas mõttes) ei ole viimaks peamõtte — mammonistlike egoistlike meelsuse peitmine kõlavate aadete taha. Ja need aated on maskeeritud demagoogia.

Puhtale meelsusele on kõik probleemid hoopis lihtsad. Nende keeruline iseloom tuleb ainuüksi metsikust võitlusest „elu eest“, see on — kehalise olemise eest.

Hulk õige meelsusega isikuid lasevad endid lihtsalt petta ülikavalast demagoogilisist võttest, enda meelitamisest, mee moka peale määrimisest. Väikse auahnusega aatemehi on palju kergem võita kui kallihinnalisi ametnikke osta.

Meelsuse mustus nägusa mantli all on kõige kurjem patt, on pattude patt ja kurjuse kuningas.

Kui see edasi valitseb, on sõelaga vee kandmine kõik kõlavad sõnad kasvatusideaalidest, kristlikust misjonitööst. Kui see patt püsib, on asjatud kõik palve- ja lepitamisepeavad.

Kui Eesti riik sellest patust võitu saaks, oleks ta esimene riik maailmas.

Agaga: „meelsust ei karistata“.

Karistatakse kurja meelsuse vilja — ainult sissekukkumise korral. Puu ise jääb kasvama. Meelsusepuu vilja karistamine annab ju leiba.

Meie elame enam mammona armust kui suudame aimata.

Selle ilma vürst on tiheda võrgu tõmmanud ümber maa, kust ei ole väljapääsmist. Natuke hingata saab ainult läbi võrguauku.

Ja ometi on olemas nälga ja janu õiguse järele.

Tõesti on. Ja palju. Agaga — organiseerimata.

Meelsuse probleem on määratu suure ulatusega. Ta on rahvuse küsimuse süda, ja rahvusvahelise rahu eluküsimus.

Võitlus valguse ja pimeduse vahel on üleilmline.

See murrab kõik uued algused.

Kristus moonutatakse väärjumalaks.

Pattude andeksandmine saab patustamise vabaduseks,

mida ikka jälle andeks antakse.

Usupuuhastused tarretavad ära. Nende juuhelid ei pahandagi Paha Vaimu.

Kas on võimalik puhta meelsuse organiseerimine?

Tuhat korda on seda tehtud. Agaga ikka on valevaim pettuse teel ja õiguse nimel sisse tunginud. Ikka on asi ära rikutud. Isegi kui reformi katsed puudulikud olid. Agaga ka järjekindlust ühekiilguseski ei lubata mitte. Juba see on kohutav ego-vaimule.

Tõmmake kõik maailma probleemid selle liistu peale. Kui palju selgust siis tuleb.

Kalapüük.

Saksa maalikunstniku Max Pechsteini joonistuse järele.

Langegu puruks arvustuse hoopide all terve Marxi süsteem, ainult probleemi seadmine tema ulatuse pärast päästab tema au.

Kas puhtal meelsusel on mingit tähendust, peale selle paradoksilise, et mammona valitsusel teda tingimata vaja on? Kas on saarekest suures ilmas, kus puhas meelsus võiks leida oma paradiisi?

Ära vasta selle küsimuse peale, kui sa pole pessimismi kuristikust läbi käinud.

Meelsus ei lepi saarega.

Meelsus on päike, mis paistab kõigile.

Puhas meelsus peab valitsema. Ta peab murdma mammona võimu, lihameele aujärje kukutama, isiklikud salaihad halvama.

Kas tõesti riigielu pole muud kui suuräri?

Kas poliitika tõesti muud pole kui majandusliste huvide kaitsmine? Kas diplomaatia piirdub korra ootamisega*) suuremate suurärde ootamisega?

Meelsuse asi on põhiküsimus. Mitte viimane. Mitte veel kõigesügavam. Aga põlev, väga tuline. Ägedam formaalsuse vastane. Mitte vormid ja paragrahvid ei loo rahva ühtlust. Meelsuse puhtus, tugevus, ulatus on rahvusline edu ja rahvusvahelise rahu paratamatu eeltingimused.

*) Ja jutule saamine pole viimaks muud kui korra ootamise pikendamine.

Meil armastatakse kangesti faktisid. Meelsus ei ole fakt? On liig metafüüsiline majandusliste fascistide jaoks. Meelsus on nagu varjatud kaardid. Lahtiste kaartidega ei ole ju huvitav mängida.

Kujutage ette, missugust majanduslist kokkuhoidu tooks meelsuse puhtus valitsuse aparaadisse.

Vangimajad jäävad tühjaks. Neid võib ümber ehitada koolimajadeks.

Kohtuskäimine kaob ära. Kohtumajad ja kohtuministerruum saavad vabaks. Politsei saab ülearuseks ehk saab kõvasti vähendatud kujul positiivsemad ülesanded.

Kõiksugu kunstlikult väljakutsutud vaieluste ja sekkelduste tõttu vähenenud asjaajamine valdas, maakommas ja linnas teeb enam kui poole siseministerruumist üleliigseks. Järelejäänud ministerruumid ei anna enamast üksikute kihtide kasutada. Kaubandus-tööstuse juhatus ei talita vähemuse, vaid terve maa

Näopilt.

Saksa maalikunstniku Max Liebermanni joonistuse järele.

huvides.

Aga see on ju võimata. See on ju unistus. Sellega ei rehkenda ükski inimene!

Unistusi kuulutatakse kirikus ja õpetatakse koolides. Mis jaoks ometi? Kas pole parem lapsi saata ellu, otsekui „kesk huntide sekka“?

See on see imelik dissonants.

Riik sallis kirikus kuulutatud unistusi nii kaua, kui kirik riigi käpa all oli. Kas lahutamine tähendab lahtiütlemist usu ideaalidest?

Sellega meelsuse vastast „ilmavaadet“? Või on riigi poolt mõni uus meelsuse eeskujut leidud, mis parem on? Ja kui kirik teeb näo, et on aeg vabariigis unistusi teostama hakata, siis kuulled: „kirik ei tohi poliitikat teha.“

Materialistlike poliitika vastu võitlemine on hirmus ülekohus, on üleastumine kompetentsi piiridest. Ja üks jagu kiriklasi tänavad Jumalat, et kirik suutis ennast poliitikast puhta hoida. Kirik peab „erapooletu“ olema selle ilma asjus, ta peab poliitikast, järelikult „elust“ kõrgemal seisma. Peab „puht-ideeline“ olema.

Mis tähendab sarnane jutt?

Laske kired vabalt elada. Laske vastased üksteist hävitada. Laske osavamaid kavalaid teha oma kurnamise tööd.

Teie, aatemehed, võite pärast tulla, haavu parandama, varemeid kohendama, eksitatuid päästma.

Misjon ehitab „magdaleeniumisid“. Elumehed hoolitsevad selle eest, et seal elanikke oleks. Elumeeste eraelusse ei tohi keegi en-

nast segada. Aga nende ohvrite eest on luba hoolt kanda. Ja seda tehakse nutuste silmades.

Elumeeste moraal on laitmata. Nende peale ei tohi näpuga näidata. Nende meelsus on igast kahtlusest kõrgemal.

See on — meelsuse vabadus?

Kas peab teda piirama? Kus on autoriteet? Siis kõneldakse sulle esimesest kivist ja tema viskajast. Mitte selles ei seisa küsimus.

Mis õigus on kõnelda tulevikust neil tingimusil?

Kas see pole ka variseerlik pettus enda ja teiste ees? Hädatroost, hädaoptimism?

Aeg nõuab uut.

Astuge välja igast kitsarinnalusest.

Nähke uusi ülesandeid riigile, koolile, kirikule, kohtule, võimule, sõjaväele.

Näidake usku ja jõudu. Kui tarvis, murdke maha vananenud vormid. Looge kaosest uus kosmos!

Dr. GRAVENHAGI SURM

JA TEMA JUHTUMISED PÄRAST SEDA.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'I romaan. Tõlkinud J. M.

XV.

Fenneslev pani tähele, et keegi polnud kuulnud tema tulekut — sellepärast viitis ta silmapilgu eestoaas, et võimalust mööda mõnda sõna kõrvaltoast kinni püüda. Kui ta aga peale kriiskavate „Irmelin Rose“ helide muud ei kuulnud ja kunstnik mängule lisaks ka veel laulus katsus esineda, ei püüsinud ta enam kannatada, ja koputamata astus ta kärmesti tuppa. Ruumis oli poolpime, teisalt nurgast aga valendasid klaveriklahvid, riie kahises, naine tõusis püsti ja Fenneslev kuulis kiljatust, mis tähendab tõsisest naiselikku ehmatus.

„Muretsege valgust,“ käskis ta, „tõmmake riided akna eest tagasi.“

Naine kuulas silmapilkselt, ja kui kahvatu, hämar päevavalgus läbi akna sisse tungis, tundis Fenneslev ära väikese kohviku, nagu ta oli seda näinud juba varemalt. Toas polnud kedagi peale klaverikunstniku, õige täidlase daami, kes oli riietunud kulunud elegantsiga. Väga elavad tumepruunid silmad andsid näole kavala ilme. Nagu ta seal seisis, käed rinnal ristis, kutsus ta ellu vanu teatrimälestusi. See oli lesk Kilde, kohviku omanik — ta oli politseikommissari kohe ära tunnud.

Fenneslev näitas vastasolevale uksele ja küsis:

„On seal keegi sees?“

„Mitte hingegi,“ vastas naine, „aga võite ise järele vaadata, sest mind ei usu teie ometi.“

„Teie“ all mõtles ta poliitseid. Tubli naine oli siis algusest peale valmis pealetungimiseks.

Fenneslev tõmbas tagasi paksu portjääri, mis lõhnas otse vana tubaka järele. Kahvatul päevavalgusel nägi ta selle taga väheldast ruumi. Ta keeras elektrinuppu: mõnest lambist, mis olid kaetud rohelise ja punase siidpaberiga, voolas valgus ja segunes kahaneva päevavalgusega. Sarnasel valgustusel ilmusid halastamatult nähtavale rebenenud pliüsmööblikatted ja viinaplekid laudlinadel. See oli Dybhavni tuntud tagumine tuba, kus perenaine õseti oma lähematele sõpradele lauda kattis. Praegusel silmapilgul oli tuba tühi.

Fenneslev tegi veel ühe väikese luurekäigu köögi ruumidesse täieliseks veendumuseks, et peale perenaise tööpoolest enam kedagi korteris polnud. Köögis valitses suur korratus, kõik läinud öö sööginõud seisis seal alles koristamatult. Perenaine avaldas selle üle kahetsust, aga tüdrukul olevat vaba päev ja ta tulevat alles hiljem.

„Tüdruk — on see Anina?“ küsis Fenneslev.
 „He, mis te mõtlete, Anina on minu seltsidaam. Ei, see on vanaeit, kes õhtuti koristab.“

Fenneslev läks eestuppa ja tõi sealt musta ülikuue. Emand Kilde näis veel mitte teadvat, milles asi seisis, ometi jälgis ta politsei-kommis-sari kasvava rahutusega. Mantlit nähes kar-gas ta püsti.

„Taevake, selle on ta maha unustanud!“ hüüdis ta.

„Täna öösel, eks ole, kui hilja oli siis?“

„Mitte just väga hilja,“ vastas emand Kilde kõheledes. Ta märkas Fenneslevi ebahari-likku tõsidust.

„On temaga midagi juhtunud?“ päris ta, näidates kuue peale.

„Dr. Gravenhagiga on juhtunud väga tõsine lugu,“ vastas kommissar.

„On see ta nimi, seda ma ei teadnud.“

„Millal lahkus ta siit?“

„Täna öösel kell neli.“

„Millal ta tuli?“

„Kella ühe aegu.“

„Oli ta üks?“

„Tulles ja minnes oli ta üks, aga siinviibi-mise ajal istus ta mõne juhusliku külalise selt-sis. Jõi mõned viskid ja see oli kõik.“

„Rääkis ta Aninaga?“

„Jah, ka Aninaga. Aga viimane jäi siia, kui ta lahkus.“

„Kas viibis dr. Gravenhag viimasel ajal sa-gedasti siin?“

Foto Parikas.

Ilmari Hannikainen,

Soome klaverikunstnik, mängis R. Kajanuse kontserdil suure eduga Soome heliloojate klaveripalasisid.

Prof. R. Kajanus,

tähtis Soome helilooja, juhatas „Estonias“ Soome helitööde kontserti.

„Viimasel nädalal istus ta siin igal öösel kuni hommikuni.“

„Teie panite muidugi tähele, et ta oli peenike herra?“

„Siia tulevad sagedasti peenikesed herrad,“ ütles naine, edevalt ennast keerutades. „Muuseas näis mulle, et temaga polnud kõik asjad korras; ta oli alati nii tõsine ja hoolitses aga, et enne koitu minema sai. Meie juure tulevad sagedasti sarnased inimesed, kellel näib olevat midagi südametunnistusel ja kes seepärast ööseti magada ei saa. On ta eneselt elu võtnud?“

„Ta on täna öösel tapetud.“

Tekkis vaheaeg, kus kuuldus paksu emanda raske hingamine. Ta tumedad silmad aga välksid tähelepanelikult.

„See herra kandis enesega alati palju raha,“ ütles ta, „ja oli ettevaatamatu. Ta näitas seda liialt.“

Äkki küsis ta:

„Kuid mida tahate siit, minu juurest?“

„Kõigepealt otsime Aninat ja ta sõpra „hekk'i“.

„Holgerit?“

„Jah, Holgerit.“

Siin pahvatus emand Kilde valjusti naerma.

„Miks te naerate?“ päris Fenneslev ärritatult.

„See mees on teil ju käes,“ ütles emand Kilde, „ta on täna öösel kinni võetud. Anina käis enne lõunat siin ja rääkis sellest. Holger istub juba pögris.“

XVI.

Muidugi ei uskunud Fenneslev emand Kilde juttu. Kõik jäljed tunnistasid Holgerit Gravenhagi mõrtsukaks. Oli aga emanda arvamine õige, siis varises tema oletus täiesti kokku. Sellepärast astus ta silmapilkselt politseiga ühendusse. Seletus, mis talle telefoni kaudu anti, mõjus maharõhuvalt. Nimelt tuli ilmsiks, et emand Kilde oli kõnelema tõtt, Holger istus kinni.

Fenneslev lasi enesele politseiaruande ette lugeda. Holger viibinud kella kümne ümber mingisuguses joogikohas põhjapoolses linnaosas, ta olnud vähe purjus ja lärmanud nii, et ta sealt välja, tänavale tõstetud. Pärast seda loogelenud ta joovastunud olekus tänavail, kust siis lõpuks mitme politseiniku kaasabil joodikute aresti viidud.

Selle peale võis Fenneslev järgmist välja arvata:

Võimalik, et dr. Gravenhagi ja Anina vahel oli olnud ühendus ja Holger oli Gravenhagi korteri ees luuramas, kust politseinik ta minema ajas — võimalik aga, et ta läks sealt mööda juhuslikult. Sel ajal, kui dr. Gravenhagil oli kokkusaamine professor Hektoriga, istus ta juba kinni. Anina sõber ei võinud seega mõrtsukas olla.

Esiteks, tuleku algul kohvik Dybhavni, oli Fenneslev olnud kindlal arvamisel oma oletuse õelikkusest; siis, nähes eestois rippuvat mantlit, oli ta mõelnud, et on leidnud viimase lüli tõenduste ahelas ja et vaja oleks nüüd veel ainult tabada Holgerit. Enne aga kui ta lahkus emand Kilde tuttavast lokaalst, pidi ta heitma kõrvale kogu teooria ja kobas jällegi pimedas. Kui ta seni kogutud andmed üksteise külge liikkis, siis oli ju lõputulemus lähedal, — et professor Hektor oli mõrtsukas! Omas nõutuses viibis ta vilkeks selle võimaluse juures. Aga see oli ju pöörasus! Ja professor Hektoril oleks vist kindlasti kerge olnud tõendada oma süütust. Gravenhag oli tapetud öösel peale kella nelja.

Õhtu jooksul oli Fenneslev katsunud hankida teateid tapetu eluviisi kohta viimaste päevade kestel. Kui emand Kilde mõistis, et ei olnud karta, et tema maja kistakse kuritöö asjasse, siis oli ta rõõmuga valmis avaldama seda, mis teadis. Pealegi oli kerge asi muretseda andmeid kohvikutest ja restoraanidest, kus Gravenhag oli aega viitnud.

Kuna Fenneslev mitmesuguseid teateid üksteisega võrdles, leidis ta, et dr. Gravenhag oli ilmunud esimest korda emand Kilde salongi tol õöl, kui ta oli lahkunud Palast-hotellist oma lõbusa seltskonna hulgast.

Anina oli tema kaasa toonud. Gravenhag oli Kuninga-Uueturul temaga rääkima hakanud ning küsinud, kas ei teaks ta mingisugust loolaali, kus võiks üheskoos paar klaasikest juua. Anina märkas, et see oli peenike herra, kellelt võis midagi teenida, ja oli ta kohvikusse toonud. Sellega algasid tema elu viimased neli päeva ja ööd, mis on täiesti arusaamata mehest dr. Gravenhagi harjumustega. Igal õöl vastu kella üht oli ta ilmunud kohvik Dybhavni, oli riputanud mantli väljas naela otsa, astunud siis saali, kus ta palmi all sohval aset võtnud. Ta tellinud alati ühe beefsteaki, sinna juure paar napsi ja klaasi õlut. Sööki oodates luges ta kaasatoodud õhtuseid ajalehti ja sealjuures ei tohtinud teda keegi segada; ta ei vastanudki, kui keegi temalt midagi küsis. Pärast sööki joonud ta kaks tassitait kanget kohvi ja suitsetanud ühe sigari, mis tal alati taskus olnud. Ja siis lubas ta enesele lõbusat jutuajamist. Enamasti kutsus ta Anina ja kostitas teda rikkalikult ta armsama joogi, portveiniga. Nähtavasti tegi talle lõbu kuulata Anina lobisemist, mis harilikult edeneva ööga ikka sentimentaalseks muutus; Anina jälle omalt poolt oli vaimustatud peenikesest herrast, kelle ülalpidamisest ta mitte kui midagi aru ei saanud, kuid kes täitis tema kujutlusvõime filmi krahvist. Juhtus vahest, et mõni vähe joovastunud külaline tuli ta laua juure, siis lõi dr. Gravenhag lahkelt oma klaasi temaga kokku, kuid tõrjus tagasi teise seltsi. Selle vastu kostitas ta heameelega teisi laudu ümberringi õllega. Ise jõi ta õö jooksul ainult paar klaasi viskit. Täpselt kell neli maksis ta oma arve ja läks. Aninale jättis ta alati mõne paberraha, sest et ta tema aega oli viitnud. Viimasel õöl oli ta temale kinkinud hõbedase käerandme-kella. Ei midagi muud polnud juhtunud kohvik Dybhavnis. Sellest hoolimata, et emand Kilde Gravenhagis heameelega tervitatud külalist näinud, pidi ta ometi tunnistama, et selle tulek ja minek mõjunud ta peale veidi õudseltselt. Ilmus ta ju pimedaga ning kadus enne päeva tulekut.

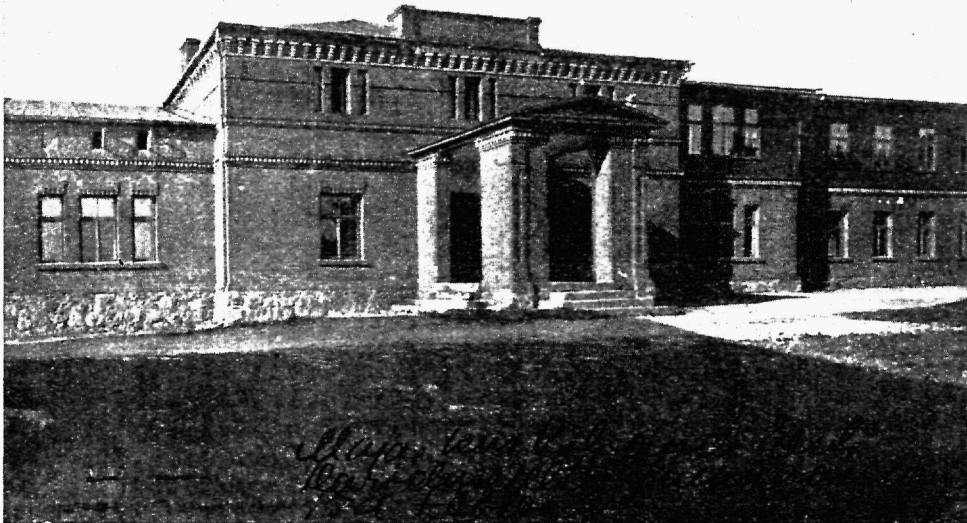
Selle kirjelduse järele jõudis Fenneslev selgusele, et Gravenhagil oli viimsel ajal olnud hirm näidata ennast päeva ajal. Hirm mille ees? Mõrtsukaga kokku puutuda?

XVII.

Kogu pealinna, jah, isegi kogu maa huvi oli kütkestanud see imelik tapmislugu. Sarnasel juhtumisel peegeldub ajalehis enamasti politsei töö, ja tarvitses ainult lehitseda Kopenhaageni ajalehti noilt päevilt, et aru saada, mis suguste raskustega tuli politseil võidelda. Esiteks oli ajakirjandus arvamisel, et lahendus kergelt leitav, aegamööda jäi ta järelemõtlikumaks; lugejad nõudsid uusi üksikasju ja neid

kaasa. Politsei avaldas veel arvamist, et siin võiks olla tegemist rõõvmõrtsukatööga, kuid kindlasti ei olewat võimalik seda tõendada. Leiti puuduvat tapetu kuldtaskukell (mida emand Kilde ja Anina kella nelja ajal tema käes olevat näinud), üldiselt aga polnud märgata mingit sissetungimiskatset, kuna ometi toas olid seisnud mitmed väärtasjad.

Vaheajal olid matused vaikselt ära peetud. Päev pärast tapmist kutsuti proua Merete telegrammiga Berliinist kohale; ta tuli musias riides, kahvatu ja ilus. Olid matused möödas, reisis ta kohe jälle ära, jättes mehe asjade korralduse advokaadi hooleks. Ka teda kuulati politsei poolt üle, ilma et oleks saadud vähe-

Viljandi Eesti haridusseltsi gümnaasiumi hoone,
milles see kool 15 a. töötanud. See selts pühitseb 10. novembril 15-a. juubelit.

toodi kaugemalt, tõsisest asjaolust ikka eemale nihkudes, need muutusid ikka enam tähtsusetuiks ja lahjemaiks; näis, nagu peatuks kõik kusagil teatud piiri ääres, millest ülepääs võimatu, sest seal katkes igasugune ühendus asja enesega. Selles olid ajalehed ühel meelel, et dr. Gravenhag teatud aegjärgul pidi olema kokku puutunud mingisuguse ähvardava sündmusega, mis oli haaranud ta oma võimu ning annud ta elule sootuks teise pöörde. Lõpuks avaldati eriteadlaste uurimuste tagajärg, mis oli lühidalt kokkuvõetult see, et dr. Gravenhag oli langenud kuriteo ohvriks. Tema peale oli lastud vanamoodi revolvrast, mis olnud kaetud siniseruudulise siidirätikuga. Selle siidist taskurätiku oli mõrtsukas viinud enesega

matki juhtnööri. Ta polnud kohtulikult mehest lahutatud ning oli temaga kokku puutunud viimsetel aastatel ainult mõned korrad lühikestel ärilistel läbirääkimistel. Kopenhaagenis viibimisel jäi ta kogu aeg võõrastemaija ega võtnud kedagi jutule.

Kuna aeg möödus ja asi ikka enam ja enam lahendamatuks mõistatuseks kujunes, jätkas Fenneslev veel ikka tiirlemist selle juhtumise ümber, kangekaelselt ning täis kibedust, nagu malemängija, kes mõnda ülesannet lahendada ei jõua, kuid millest ta siiski loobuda ei saa. Eriti ei annud talle rahu tähendatud kellaajad: kell üksteist läks professor Hektor minema, kell kaksteist lahkus dr. Gravenhag omast korterist, kell neli lahkus ta kohvik Dybhavnist ...

Ühel õhtul hilja helistas ta professor Hektorile ja küsis:

„Herra professor, kui teie tahate üht inimest surmata, kas võite teda siis revolvrükuliga tabada nii, et kogu pealuu lõhkeks?“

„Olen teile juba kord öelnud, et peab tahama üht teatud kohta. Mina võiksin seda, sest olen kirurg.“

„Kui aga dr. Gravenhag iseeneselt elu tahis võtta, kas oleks siis tema seda ka võinud?“

„Muidugi, Gravenhag oli samuti kirurg. Kuid see seisab väljaspool kahtlust, et ta ise oma elu on võtnud.“

„Tean, et see on väljaspool kahtlust,“ vastas Fenneslev.

„Miks teie siis küsite?“

„Ma küsisin teisel põhjusel,“ oli Fenneslevi vastus.

XVIII.

Vahepeal oli inimeste huvi asja kohta nõrkema hakanud. Üldine arvamine oli, et dr. Gravenhagi oli tapnud keegi varas, kes korteris peidus varitsenud ja kellel nähtavasti aega ei olnud teisi väärtasju ligi võtta, kui taskukella ja raha.

Mis puutub politseisse, siis ei võinud see muidugi mitte sarnast seletamatut kuritegu täiesti kõrvale panna. Kõik võimalused, mis võiksid tuua lahenduse, elavad edasi nende peades, kes asjaga tegemist teinud. Fenneslev pidas asjast kangekaelselt kinni. Näis, nagu oleks see sündmus osutanud tema hinge ja nagu peaks tema selle eest oma elu ohverdama, et aga selgust muretseda. Ta oli valgevereline; tugev inimene, talupoja seisusest, visa ja vastu-pidav, kindla vaatega. Ta ei sarnanenud milgi viisil neile detektiividele, keda olemine harjunud nägema filmides, kes autolt hüpates oma mantli ootava teenri kätte viskavad — ta oli enamasti rattal, pandlad pükste küljes, see oli selge, terase mõistusega talupoiss.

Professor Hektor imestas tema üle, kuid ei kurjustanud, ehk tal küll õieti selleks põhjust oleks olnud. Fenneslev pühendas temale sarnast huvi, mis sundis professori peagi veenduma selles, et agar politseikommissar rehkendab temaga — professoriga — kui mõrtsukaga. Ta teeb seda põhimõtteliselt, mõttes professor Hektor, ta ei taha jätta väljaspoole tähelepanu vähematki võimalust, olgu see nii ebatõenäoline kui tahes. Ja Fenneslev, kes uuris seda asja täiesti omaette, tasa ja tagasihoidlikult, ei pühanud enne, kui tal oli käes tõendus, et professor Hektor ei võinud olla milgi juhtumisel oma ametvenna mõrtsukas. Esiteks ei olnud sarnaseks teoks vähematki põhjust, teiseks sai

ta lõpuks selge tõenduse, et professor kuriteo ajal teisel kohal oli olnud. Mõned professori sõbrad olid temaga kella üheteistkümne ja kaheteistkümne vahel kõnelenud, siis, kui ta parajasti dr. Gravenhagi juurest oli tulnud. Siis oli ta läinud koju. Kella kahe ajal oli ta kutsutud haigemaija haigusjuhtumise puhul, mis nõudis silmapilkselt vahelesegamist. Pärast lõikuse toimetamist oli ta haigemajas omas toas maganud kella neljast kuni seitsmeni ja oli siis äratatud. Lõpuks läks Fenneslev' l korda leida ka mõlemad autod, mis olid teda sõidutanud haigemaija ja sealt tagasi.

Kaua oli Fenneslev katsumud luua ühendust proua Merete Gravenhagi ja kuriteo vahel. Kuid ka selle võimaluse pidi ta jätma. Kõik teadsid, et mõlemate abikaasade vahel oli katkenud igasugune ühendus; nad olid lahkunud vastastikkuses sallimatuses üksteise vastu, ja dr. Gravenhag hoolis naise eluviisist sama vähe kui naine tema omast. Kuid Fenneslev põhjalikkuse kohta, millega ta asja käsitas, oli tähelepanuväärt, et ta enne rahule ei jäänud, kuni vastuvaidlematult oli kindlaks teinud, et proua Merete oli viibinud tapmise ööl ühes väikeses hotellis Berliin-Charlottenburis. Et tema juures käis seal sagedasti lähem sõber nimega Marcus Friis-Brockenberg — ka see puutus Fenneslev' le kõrva, ei annud aga vähematki pidet... Sel viisil töötas ta vahetpidamatult, energiliselt ja põhjalikult; kuhu ta ka ei sattunud, ja mis ta kõik teada ei saanud, see ei toonud ometi teda karvaväärtki küsimuse lahendusele lähemale. Ka see, mida ta tapetu kohta käivatest üksikasjadest kuulis, ei annud mingit seletust. See näis olevat eeldustetu, algusetu ning lõputu kuritegu. Fenneslev jõudis viimaks sarnasele lõppotsusele, et tapmine oli sündinud võib olla ainult juhuslikult ja et hoop oli sihitud kellegi hoopis teise isiku pihta.

Möödus kaks kuud, kolmas on lõpule jõudmas. Kesksuvi lasub uimastav-kuumalt üle meremaa, rannaäärsed supeluskohad on täis suvitajaid. Kogu imekaunis rannajoon särab värviküllaselt võõrastemajade akende markiisidest ning daamide kirjudest päevavarjudest. Koppenhaageni korterid on lukus, kuna tänavad ning lõbustusasutused kihavad võõrastest, läbireisijaist, kes linnas mõne päeva lõbutsevad, enne kui mereranda ehk Norramaale edasi reisivad. See on nõndanimetatud hapukurgi-aeg, mil näib, nagu poleks kedagi kusagil kodus ning ajalehed on täis igasugust tühja-tähja.

Ühel sarnasel pealelõunal istub keegi isand ajalehe „Politiken'i“ toimetuses ja avab telegrammi, mis ta äärmiselt imestama paneb. See telegramm käib dr. Gravenhagi kohta. Sisu on

nii uskmata, et ta esimesel silmapilgul arvab, nagu oleks tahetud ajalehte narrida. Kuid allkirjast näeb ta, et sõnumisaatja on keegi us-tavam lehe kaastööline.

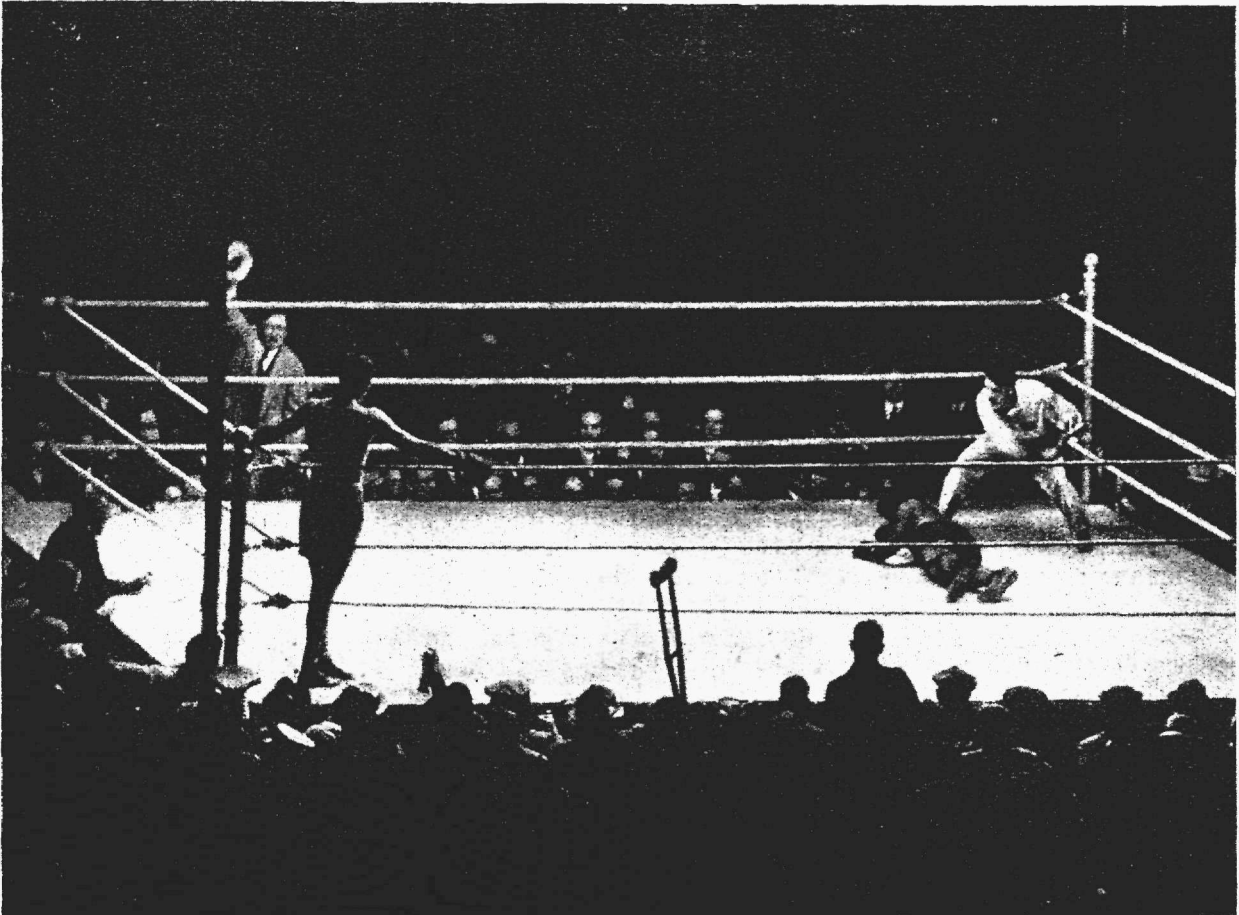
XIX.

Telegrammi vastuvõtja oli juhtumisi lehe politseireporter. Viibimata astus ta ühendusse

best. Mõne päeva pärast leiti ta oma toast surnult. Paberitest selgus, et ta on dr. Gravenhag, Kopenhaagenist.

Dr. Gravenhag, kes varsti kolm kuud aega surnud ja maetud!

Kui ajalehe „Politiken'i“ reporter politseisse jõudis, kuulis ta ainult nii palju, et samasisuline telegramm ka sinna olevat päralt jõudnud. Lähemat seletust võiks anda kommissar Fen-

Ameeriklaste toores, aga armsam sport, hakkab ka melle tungima.

Kuidas ilmameister Dempsey New-Yorgis oma vastase Firpo teises „ringis“ 30 sekundi poksamise järele otsustavalt maha löi, nii et see määratud ajal enam ei tõusnud.

oma sõbraga detektiivosakonnast, et telegrammi pärast läbi rääkida. Selle juures tuli ilmsiks, et ka politsei oli saanud Berliinist samasuguse telegrammi.

Ajalehe toimetusele tulnud traadisõnum teatas lühidalt, et võõrastemajas „Kaiserhof“ oli äärmiselt imelikkudel asjaoludel korda saadetud mõrtsukatöö. Ühest toast leitud tapetult neljakümne-aastane mees. Ta oli nähtavasti tulnud hotelli valenime all, sest võõrasteraamatatus seisis sissekirjutatud dr. Holborn, Ri-

neslev, kes asjaga tuttav, kuid see ei olevat linnast veel tagasi jõudnud.

Varsti peale seda aga tuli ta ning võttis ajakirjaniku jutule. Fenneslev oli ajalehtede esitajate vastu alati väga lahke, teades, et need võisid temale olla väga kasulikud. Ta oli teinud äärmiselt kurnava rattasõidu, oli üleni tol-mune ja väsinud ning ajakirjaniku sisseastumisel imes ta parajasti poolikut sidrunit.

„Oleks mul kaasas olnud ajamõõtja, oleksin täna võitnud iga pikamaasõidu,“ tähendas ta,

„uskumatu, kuidas need herrad arstid ringi kihutavad. Aga ma pidin ta kätte saama.“

„Kellest teie räägite?“ küsis ajakirjanik.

„Ühest dr. Gravenhagi sõbrast, kes teda lähemalt tunneb. Mul tuli teda jälgida ühe haige juurest teise juure, sest ikka oli ta minust poole tunni maad ees.“

„See sündis vist küll Berliinist saadud telegrammi pärast?“

„Berliini sõnumi pärast jah.“

„Mis ütles sõber, asjast kuulda saades?“

„Sama, mida ütlete arvatavasti teiegi. Kui ta kuulis, et Berliinis, hotellitoas on leitud surnult mees, dr. Gravenhagi paberitega, ütles ta kohe: See on mõrtsukas. Karistus on teda tabanud.“

„See kõlab ju väga tõenäoliktult,“ ütles ajakirjanik. Kurjategijal oli korda läinud Gravenhagi raha ja paberitega maalt välja põgeneda ja nüüd on ta teise kurjategija ohvriks langenud.“

„Lugu on väga lihtne,“ ütles politseiametnik, väljapigistatud sidruni paberikorvi visates... Nõnda kirjeldavad arvatavasti ka ajalehed asja.“

Fenneslev astus avalikkuse ette kui mees, kes saatusele alistudes pidi tunnistama, et juhus olnud tagajärjerikkam kui politsei, kuna see imelikul kombel on toonud selguse asjasse, mida politseil võimatu olnud lahendada.

(Järgneb.)

HOMMIKUMAA PRAEGUSEL AJAL.

HAAREM.

Kiirelt muutub praegu elu Hommikumaal: läbi Sahaara sõidetakse autodes: Tunis, Alshiir ja Marokko — need näivad nagu osa Prantsusmaast. Kinnise iseloomuga araablasi, kes rannamaale satuvad, põrutab Euroopa kultuur, mis uskumata kiirelt neidki valdama hakkab. Ka nende elus saavad juba tavalisteks odavad autod, ja pea igaüks neist teab, mis kino on. Samuti sünnib ka mujal Hommikumaal, kaugetes Persia linnades, kus haruldaseks asjaks on mitte ainult auto, vaid ka harilik vanker, sest kõiki koormaid veetakse kaamelite seljas, võib leida samasugust, hästi töötavat telefoni, nagu see Berliiniski tarvitusel. Saksa tööstuse elektritaskulaternad ja odavad laiad võöd on tavalisemaks asjaks Kurdistani tsentrumis, kohtis, mida veel nii vähe uuritud, et neist häid kaartegi valmistatud ei ole. Üks asi aga ei muutu Hommikumaal — muhameedlase perekonnaelu. Haruldaselt kinniselt elavad muhameedlased: nende majadel ei ole ühtki akent tänava poole, ainukesed väravad seinas on aga kindlasti sulutud, ja isegi rahvalugemine riigis ei anna õigust seesuguse kinnise maja siseõue pääsmiseks; peab siis juba rahulduma umbkaudse majaanikkude arvuga. Nii oli lugu isegi siis, kui leivakaartidega tegemist oli; sõjaajal ilmusid ka Hommikumaal nälg ja leivakaardid. Peale leivakaartide aga tungisid küll veel mõned teised uuendused haaremesse.

Hommikumaa naise ainsaks meelelahutuseks on kuumuse alanemisel, õhtul oma maja lamedal katusel istuda. Selle tõttu siis peetakse Araabia külas elutseva eurooplase poolt

viisakusetuks õhtul katusele ronida; sellega tungib ta nagu muhameedlaste eraellu. Tänavale läheb naine üleni, ka nägu, varjatud kattega. Vahest kannab ta näol väikest linast riidetükki, millel isegi silmaaugud hõreda tülliga kaetud. Ühe asjaga võivad kiidelda muhameedlased: neil peaaegu puudub prostitutsioon. See on Hommikumaal tarvitusel pühade paikade palvekohis, kuhu tulevad auväärt palverändajad, muidugi ilma naisteta. Väga valjult karistatakse Hommikumaal naist, kes mehele truudust murrab. Nägin muide, kuidas hoolikalt kaetud naine oma maja hallilt seinalt maha hüppas, puukstest kinni hoides, et kukumishoogu vähendada. Mu teejuht seletas, et see naine nähtavasti ruttab kohtamisele oma kallimaga. Kaugemais maakohis karistatakse niisugust truudusemurdmist surmaga, kuna mees mitte ise oma naist ei tapa, vaid end temast lahutada laseb ja ta isa juure tagasi saadab. Oma maja au tagasivõitmiseks on aga isa kohustatud tapma tütre, kes seaduse murdis. Täidaksid muhameedlased ka praegu koraani õpetusi, oleks naise seisukord kergem, sest naisel on vana kombe järele õigus, lahutust nõuda, kui mees temast ei hooli ja ta unustab, uue naise võttes. Et aga seadus tugevamat kaitseb ka Hommikumaal, siis saab naine lahutust ainult siis, kui seda soovib ta mees. Ent need, väljsest ilmast lahutatud naised on vahest võrdlemisi haritud: tihti mõistavad nad Prantsuse keelt ja loevad romaane. Millistena kaugetena ja ligipääsmatutena näivad küll neile, haaremi kitsas kongis lugedes, naised, kes vabalt tänavatel ja teatrites liiguvad.

Nagu mulle jutustati, ei ole haarem seespidi tore, ja eurooplase vaatekohalt isegi mitte puhas. Suurepäraseid vaibad on laotatud savist põrandale, ja selle tõttu võimata tolmused.

Haaremites võib leida pea igalpool suuri raamiga metallsänge; kadunud Persia sheik aga võttis tarvitusele omas haaremis, peale

ringreisi Euroopas, traditsiooniliste lajade Türgi pükste asemel Euroopa tantsijanna kostüümi kandmise... balletikingad ja trikoo.

Kauges, üksikus oasis kohtasin vanameest, kes oli inetuim araablane kunagi kõrbes sündinuist.

Madala kasvuga, sinistes prillides burnusi mässitult, veeres ta nagu kera oma lühikesel ja kõverail jalgel. Ta käis tihti minu pool ja me puhusimejuttu datlipalmide hulgast, mille omanik ta oli, ja tema koduloomadest. Ütlesin sellele inimesele isegi komplimente ta välimusest, ent midagi ei aidanud. Ikka, kui jutu kaudseltki küsimiseni viisin:

„palju teil naisi on“, ei vastanud ta mulle, tegi juttu muust ehk tõusis istmelt, tänas vabandades vastu-

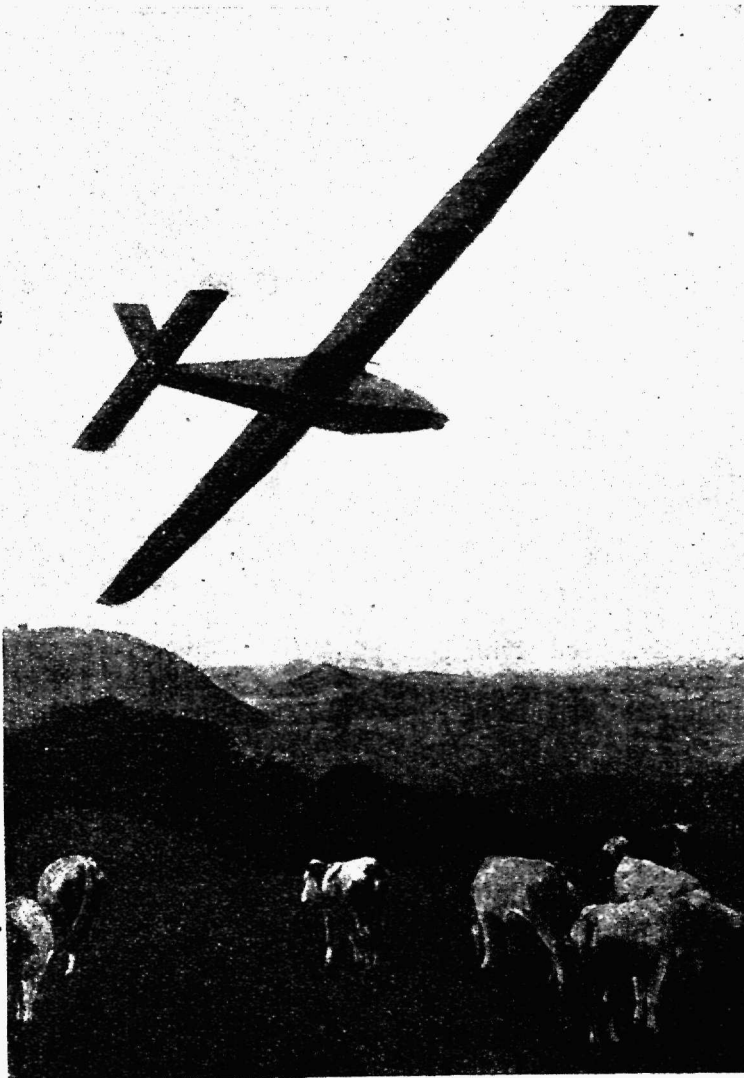
võtu eest ja lahkus, öeldes, et aeg juba hiline. Nii siis seisis lood selle päevani, mil, ühe suure lennu puhul Aafrika, meie oas aeroplaanide peatuskohaks tehti. Aeroplaanide maandumisele kogusid kõik oasi elanikud: mehed tungisid kokku ümber suure, imelise metallist linnu, mis nii äkki kõrbet külastas, naistesalgad jälgisid sündmust lame-datelt katustelt. Rahvahulgas kohtasin ka

vana tuttavat araablast. Ta pöördus minu poole, küsides, kas see eurooplaste lind veel kaugele lendab? Ja muidugi, kaugele, kogu Aafrikast läbi teise mere ääre. Võtsin vanal araablasel käest kinni, viisin otse aeroplaani juure ja näitasin läikivat masinat. Ta vaatas kõike seda oma tumedate

prillide tagant ja näis, et ta vaevalt suutis varjata oma imestust. Lõpuks pöördus ta minu poole: „Herra, tule minu juure. Ma tahan sulle oma haaremi näidata selle eest, et sa mulle seda lindu näitaksid.“ Kärsitusega ootasin määratud aega. Varsaraga uksele koputades ootasin kaua, kuni mulle avati. Kingadeta, pehmetes sokkides teenija avas värava ja sisse. Selle keskel asetus bassein, ümbritsetud värvilistest lubjakividest.

Basseini äärel istusid mõned pardid. Läksime edasi; mind viidi suure, valgesse tuppa, millesse valgus klaasideta kalingoriga kleebitud aknaraamide kaudu hoovas. Peremees tervitas mind, me istusi-

me ja alustasime Hommikumaal harilikku, aeglast ja tühist juttu, mida takistas veel minu ja peremehe halb Prantsuse keele mõistmine. Seal avanes uks ja sisse astusid kaks naist, kes alguses peremehe ees ja siis, minu ees sügavalt kummardusid. Nende näod olid katmatud, ja ma ei olnud veel millalgi üheski Euroopa pealinna seesugust täiuslikku ilu näinud. Üks nais-

Mootorita lennumasin, Saksamaal valmistatud.

test oli aastat kümme teisest vanem; vanem neist oli nähtavasti juba kaotanud oma isanda poolehoidu ja noor sõbranna oli ta asemel. Kui palju pisaraid oli küll valanud ja millist viha üle elanud see praegugi veel ilus naine, kes sunnitud oli naeruväärse ja vastiku vanamehe armastuse eest võitlema. Vanamees aga istus praegu minu kõrval ja tundis heameelt sellest, et mind tema naiste iludus enam imestas ja üllatas, kui teda imelik lendav masin. Seal lausus peremees midagi Araabia keeli, vanem naine läks välja ja tuli tagasi lastega. Lapsi oli palju, nad olid julged, tükkisid isa ligi ja tõmbasid teda isegi riietest. Lapsed algasid mingit mängu ja laulsid imelist laulu. Nad

näisid sama õnnelikud kui kõik lapsed, keda ma Euroopas näinud; haaremi seinad ei olnud neile nähtavasti veel kitsad. Tõusis peremees, tõusin ka mina ja tänasin. Ta näitas mu vastu suurt lugupidamist, saatis mind läbi vaikse ja valge õue välise väravani, kuna rõõmus lastekari meil kaasas käis. Astusin tänavale; väljas oli vaikne ja ma sammusin aeglaselt, mõeldes neist ilusatest vanamehe naistest, sellest, et neil kunagi peale tema kedagi ei ole, ja et nad isegi midagi ei näe, peale tema kentsaka, oskamatult ja inetult burnusi mässitud kuju ja augus silmade, mis varjatud tumedaist prillidest.

Ainetel H. L.

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Kolmkümnesesimene peatükk.

Neapeli poole. Veel üks öö...

Emma jäi Nelsoni juure laevalaele. Üksteise kõrval võrele nõjatades vaatlesid nad silmi pilgutamata kuuläikel säravaid voogusid. Julgesid vaid sosinal mõni sõna kõnelda.

Jubedalt lasus nendel tuleviku ootus, millesse möödunud mälestused tumedaid niite põimisid.

Kas ei olnud kakskümnes neljas juuni? Just pool aastat on sest aega, kui „Vanguard“ neil vetel surmavõitlust pidas. Meeleheitlikke pagulasi oli ta tol korral tumedasse tulevikku viinud. Nüüd kandis aga „Foudroyant“ hõiskavaid kättetasujaid kindlale võidule...

Nüüd, esimeses päiksekiires aurav Vesuuv... Castelamare... amfiteatraalne Neapel oma maaribadega, mis merre kadusid, saarte ning mägedega. Kõrgele üle linna tõusid vedelasse taeva kulda müürid, tornid, kindlused...

Saint' Elmo... Väljasirutatud käega näitas Nelson selle poole. Seal lehvis veel Prantsuse vabariigi lipp. Aga Nuovo, Uovo, Ponte della Maddalena ning Procida kindlustel kui ka Briti ja Sitsiilia laevadel sadamas helendasid valged lipud.

Mis pidi see tähendama? Oli äraandlik leping juba sõlmitud?

Lõikavalt kõnetas Nelson ohvitseri signaalimastile...

Kirjud lipukesed lendasid üles, muutsid oma seisukohti. Teised laevad vastasid. Majesteetlikult kerkisid kogu laevastikul Sitsiilia kuninga vapilipud ning asetused iseteadvalt

Britannia Georgiristi alla. Suurtükkidest veeres tervituspauk merele, sealt edasi äraandlikku linna tungides.

Sadama laevadesse tuli elu. Äkki tõusid igalpool Sitsiilia värvid.

Sissesõiduteelt, väikselt sihvakalt laevalt, mis kiirel sõidul „Foudroyant“ile“ lähenes, vastasid mõned suurtükid.

Emma tundis seda laeva väga hästi. Kord oli see esimesi teateid Abukirist Neapeli toonud...

Kapten Hoste astus admiraallaevale. Foote'i käsul oli ta teele asunud Nelsoni Palermos või Maritimo kõrgustikul üles otsima, et talle patriootidega sõlmitud lepingu ära kirja üle anda.

Nüüd oli Nelsonile kõik selge. Kapitulation oli tehtud. Juba kahe päeva eest. Kindla ja mitmeti korratud kuninga käsu vastu oli Ruffo verega kaetud mässajatele vaba väljastõidu lubanud, neid igasuguse karistuse eest kaitsnud, neile täielikku sõjaväelist au osaks lasknud saada...

* * *

Mühinal saabus laevastik sadama. Malo juures peatudes seadis ta end lahingukorda. Procidalts kutsutud suurtükilaevadega kindlustas ta oma seljatagust. Uhtaegu vahetas Nelson Foote'iga signaale.

Äkki langes Ruffo valge rahumärk. Selle asemele tõusis Britannia sõjalipp, kapitulationi ning sõjariistaderahu katkestades...

Lühikese aja pärast tuli Foote „Foudroyant'ile“. Vabandas oma allkirja Ruffo kuningliku volitusega.

Külmalt oli Nelson pealt kuulanud.

„Ma mõistan teie teguviisi hukka,“ algas ta siis. „Ainukeks vabanduseks võib olla teie hea usk. Teie ei olnud küllalt osav kardinaal Ruffo kavalsest aru saama, selle alatu poisikese plaane mõistma, kes Neapolis uut kuningavastast parteid luua meelitas. Ja nõnda olete Briti nime ühele häbistavale dokumendile alla kirjutanud. Või olete teie teisel arvamusel? Siis on teie kohus protesteerida.“ Nelson ootas pisut. Foote aga vaikis. „On hea siis,“ jätkas ta, „vaadake ainult, kuid teie endid kuninganna ees vabandate!“

Jumalaga jättes liigutas Nelson oma käe. Tummalt kummardus Foote ning läks...

Et mitte ülekohtu vari Briti nimele ei langeks, pidi prantslastele Sant' Elmosse ja Neapeli jakobiinlastele Nuovo ja Uovo kindlustesse sõjariistade rahu ja kapitulatsiooni katkestamist teada antama. Neile sellekohast proklamatsiooni saates andis Nelson kaks tundi ülendamiseks aega. Lubas prantslastele ainult sel tingimusel vaba lahkumist.

Kolm ära kirja valmistas ta, saates nad kardinaal Ruffole.

Sama laevaga, millega neid ära kirje kardinaalile Ponte della Maddalenasse viidi, tuli Ruffo „Foudroyant'ile“.

Asekindrali tervituspaukudega austades, võttis Nelson teda laevatrepil vastu, juhatas teda kajuti, kus Emma ja sir Villiam ootasid.

Algasid läbirääkimised.

Ruffo ei tahtnud lepingut rikkuda, seletas põhjusi, mis teda seda tegema sundinud. Kuninga viimaste kirjade peale oli ta iga silmapilk Prantsuse-Hispaania laevastikku oodanud ja tarvilikuks pidanud, maksu mis maksab, kindlused enne seda oma kätte võtta. Ka olevat läbirääkimised Foote'i nõusolekul ning abil peetud.

Sir Villiam vastas vahehääkijana Nelsoni

Foto Vannas.

Läti pea- ja välisminister A. Meierovicz (X) Tallinnas.

Pahemal: välisminister dr. Fr. Akel.

eest, et ainuvalitsejad kunagi mässuliste alamatega läbirääkimisi ei pea. See leping ei sisalda üksinda vabariigi kui sõdiva võimu tunnustamist, vaid viib ka kuningriigi pentsiku seisukorda. Inimesed, kes kuninga maja kõige alatamal viisil oleks laimanud, võivad nüüd ilma mingisuguse lepitusega kuningale ning kuningannale otse näkku vaadata. Mitte kuninga armust ei jää nad vabadena oma kodumaale, vaid seaduse põhjal, mida nad kui oma sugused omasugustelt sõjariistade abil saanud.

Vastuseks arvas Ruffo, kui kapitulatsioon nii suurt laimust ära on teeninud, mida tema aga kuidagi tunnustada ei saa, siis peitvat temas küll põhjust, seda mitte kinnitada. Kuninga aga poleks neil õigust kord sõlmitud lepingut rikkuda.

Nüüd alles algasid vaieldused. Keegi ei tahtnud järele anda. Ühe tunniga ei oldud samugi edasi nihutud. Väsinult langes sir Villiam oma toolile.

Tema eest tõusis Emma püsti.

Kapitulatsioon pidi sündima? Oli kardinaalil üldse õigust ning voli seda teha? Kas ei olnud ta kuningalt ning kuningannalt kindla käsu saanud, mitte mässajatega läbirääkimisi alata, neile mitte vaba väljasõitu lubada? Kas ei olnud ta seitsmeteistkümnendal veel kord Maria Carolinalt kirja saanud, milles mainitud käsku veel kord korrati? Ja vaatamata selle peale oli ta siiski alatu lepingu teinud.

Kunagi ei eri-ega avaliku seaduse põhjal polnud keegi sunnitud seda lepingut pidama, mis kuninga tahtmise vastu ilma vastava volitusega kinnitatud.

Jälle tahtis Ruffo vastata, kuid Nelson jõudis ette.

„Aitab sellest riiust! Ega admiraal kardinaalile sõnades vastu ei saa. Ka armastab eminentis äraandjaid ja mässajaid „patriootideks“ nimetada. On võimatu selle sõna teotust kauem lkanda. Veel üks küsimus! Ma palun eminentsi tema au nimel mulle õigust öelda. Mida mõtleb eminentis teha, kui mina sõjariistaderahu ja kapitulatsiooni katkestamisest ei loobu ja sõdima hakkam?“

Ruffo tõusis püsti.

„Mylord ei taha ometi oma Abukiri kuulsust lepingurikkumisega mustata!“

Nelsoni näos ei tuksatanud ükski lihas.

„Eminentis võiks mu kuulsuse mure minu enda kanda lasta!“

„Siis, mylord . . . ma lahkun igast seisukohast, mis kapitulatsiooni põhjal vastaste poolt mulle üle antud. Ma tõmban oma sõjaväed tagasi. Jätan mylordi hoole kindlusi ise ära võita.“

„Eminentis ei toeta mind?“

„Mitte ühegi mehega, mitte ainsa suurtükiga!“

„Ja kui mässajad maa poole põgeneda tahavad?“

„Ma ei takista neid. Tahan just selle vastu neid selleks üles õhutada!“

Nelson pööras ümber, käis paar korda edasi-tagasi. Võttis kõik jõu kokku, et rahulik olla.

„Hea! Ma saadan oma otsuse teile kirjalikult teada!“

Samasuguse viisakusega, millega Nelson Ruffo vastu oli võtnud, saatis ta tema laevatrepile, ootas kuni laev ära oli sõitnud, ning läks oma kajuti.

Kogu päev nõutles ta Emma ja sir Williamiga. Töötas nendega ühes Ruffole märgukirja, milles ta oma muutmata lõpuotsust tea-

tas. Kuid seda võidi täita ainult kuninga, krahv Saint-Vincenti ning Keithi nõusolekul.

Muuseas lubas Nelson Ruffole mässajaid mitte takistada laevale minemast, Neapelit igasuguse pealetungimise eest mere poolt kaitsta. Selleks kohustas ta ennast aga ainult siis, kui kardinaal lõpuotsuse kapitulatsiooni kohta kuninga hooleks jätab. Ja kui ta lubab Nelsoni proklamatsiooni mässajatele teada anda, milles neid kutsutakse alistuma kuningale.

Nelsoni ettepanek oli vastu võetud. Mässajad olid valmis endid kuninga armu alla heitma.

Kohe laskis Nelson meriväge maale saata, kindluse oma kätte võtta, kuninga lipu üles seada ja lepinguosalisi rannas seisvatele lotjadele viia . . .

Lootsid nad Prantsusmaale saada? Nõusolevalt järgisid nad Briti sõduritele. Ei leidnud selles miskit kahtlast, et lodjad kõitega üksteisega ühendatud ja laevastiku suurtükkide kaitse all seisis.

Kas nad ei tunnud kõik kuningat? Nad olid teda pilganud, kui ta turul kalu müüs ja naistele armunud pilke saatis. Nüüd oleks ta vististi rõõmus vastastest nii kergel viisil lahti saada. Halb valitseja oli kuningas, kuid hea inimene.

* * *

Hommiikul, kakskümmendkaheksandal saabub Palermo sõjalaev Neapeli, mis kuningalt, kuningannalt ning Actonilt kirja tõi.

Kuningas kiitis Nelsoni ettepaneku heaks, andis talle veel suuremad volitused, oma äranägemisel Neapeli lõpulikult võita ja korda jalale seada.

Kuninganna kinnitas omakord veel Emmale, et nad revolutsionääridega igasuguseid läbirääkimised lõpetaks. Prantslased võivad Sant'Elmost lahkuda ja ühe parlamendi liikme saatel Marseille või Touloni viidud saada. Kuid mässajad patrioodid andku oma sõjariistad käest ning alistugu kuninga karmusele või armule. Nende suursugu juhid tulevad kõik arreteerida, teised vähem süüdlased võidakse edaspidi kuninga loaga maalt välja heita.

Kardinaal sai sama laevaga käsu täiesti Nelsonile alistuda. Peaks ta vaatamata selle peale ikka veel vastu panema, võib Nelson oma volitusi kasutades tema kinni võtta ja Palermosse saata.

* * *

Sama päeva õhtul saatis Nelson Foote'i Palermosse teatama, et ta kapitulatsiooni katkestab. Siis lasi ta lodjad hästi läbi otsida, kõr-

gemad ametnikud ning vabariigi pooldajad „Foudroyant'ile“ viia ja raudu panna.

Ühe seina taga varjul nägi Emma nad mööda minevat. Ta tundis kõiki. Oli nendega kord lõbusalt läbi käinud, kuulnud, kuis nad tema ilu ja kunsti kiitnud.

Ja nüüd . . . vaikides sammusid nad mööda, uhke põlgus laihtunud nägudel.

Cirillot nähes sööstis Emma talle vastu. Haaras tema käe, tahtis kõnelda. Cirillo vaatas temale puurivalt silmi ning raputas pead, nagu ta seda varem oli teinud, kui ta teda oma vere kirgede eest hoiatas. Siis lükkas ta Emma käe kõrvale. Läks edasi.

Ühes temaga pikk rida kaasläsi. Raudu kõlistades kadusid nad kõik tumedate sammudega luugi süngesse avausse.

Kolmaskümmes teine peatükk.

Järgmisel hommikul teatas Hardy Caracciolo kinnivõttu . . .

Taluniku riietes oli hertsog oma endise teenri juures ulualust leidnud. See aga, meelitatud suurest summast, mida Caracciolo pea eest lubati, andis ta üles.

„Ja mida olete selle vanderikkuja eeskujuga teinud?“ küsis Nelson kibeda, põlgliku naeratusega.

Kapten vaatas talle otsenäku.

„Teie lordi loaga . . . olen käskinud kõied ümbert ära võtta, talle karastusi pakkunud. Ja kui ta nendest loobus, viisin ta tühja kajuti, panin kaks meest sõjariistadega tema ukse ette, leitnant Parkinsoni käskisin teda valvata.“

„Ütelge Parkinsonile,“ ruttas Nelson vahele, „et ta oma eluga selle inimese eest vastutab. Ja teie, Hardy, valmistuge teatega krahv Thurni juure, Minerva'le minema. Ruttu, ma palun teid, ruttu!“

Kapten läks. Nelson istus kirjutuslaua taha ning hakkas kirjutama.

Tasakesi lähenes temale Emma.

„Horatio . . .“

Aga juba tuli Hardy tagasi. Nelson ulatas temale kirja. Kui Hardy oli läinud, pöördus ta Emma poole.

„Neapeli laevastiku ohvitseridest koosnev

sõjakohus mõistab Thurni juhatusel Caraccioli üle õigust. Tema süü on avalikult teada. Püha teenistusvande rikkumine, äraandmine, avalik vaenulikkus kuninga, tema laevade ning sõprade vastu, kes tema juhatusel pidid alistuma. On tema kohtumõistjad aumehed, on otsus ruttu leida: surm poomise läbi.“

Värisedes tõmbus Emma tagasi.

„Horatio! . . . Mõttele, ta on vana, suursugusest perekonnast . . .“

„Annab siis valge juus ja aadeliseisus eesõiguse nurjatusele?“

„Aga . . . oli kuulda, et teda jakobiinlaste poolt ähvardustega sunniti . . .“

„Kes võib sundida ausat meest autult tegutsema? Ja kui ta ka sel silmapilgul järele oleks annud, miks ei põgenenud ta pärast seda, nagu sajad teised, Procida'sse. Sage-dasti oleks tal selleks juhus olnud, kuid ta jäi siia. Viis oma suurtükkilaevad „Minerva“ vastu, lootes oma „Gallispana'lt“ abi. Et aga kõige halvemal juhtumisel vabanduda, lasi ta ennast silmapettekaks sundida. Petis on ta, arg äraandja, autu sõdur. Ei vääri laskepulbrit, kui otsus seks kujuneb, nagu loodan . . .“

Arglikult haaras Emma tema käe.

„Ega sina seda täide laste saata, Horatio? Sa ootad ju, kuni kuningas tuleb?“

„Kuningas? Mis on kuningal sellega tegu? Minu ülesanne on kedagi teistele eeskujuks karistada. Võib üldse kohasemat leida? Ülem kohtunik olen mina, oman volituse elu ning surma üle. Ära unusta, Caracciolo pole Ruffo lepingu põhjal kaitstud. Tema ei olnud kindluses, kui see sõlmiti. Otsus viiakse täide . . . Siiski tean ma, et nüüd kõik vaenlased minu vastu üles tõusevad, mind lepingurikkujaks. Kättetasuhimuliseks ning julmiks tembeldavad ja mind nõrgaks peavad lady Hamiltoni nõuannetele . . . Ära sega mind, kallim! Kas sa ei näe, kui raske mul on sellest kõneleda?“

Et teda rahustada, tahtis Nelson Emma oma kaenla tõmmata. Emma aga vabastas temast, vaatas talle kahvatudes otsa.

Dr. Smeets,
Rheinimaa separatistide juht.

„Seepärast? Seepärast olid sa viimisel ajal nii kinnine mu vastu?“

„Ja,“ ütles Nelson. „Vastutust kõige eest, mis siin sünnib, tahan mina ainuüksi kanda. Laimdused ei pea sinusse küünima. Ja seepärast palun sind, hoia end täna minust eemale. Mine oma kajuti ja ära lase kedagi sisse, kuni ma ise tulen. Lubad seda? Meie armastuse nimel?“

Õrnalt tõmbas ta Emma lähemale, silitas ta juukseid, suudles ta värisevaid huuli.

Joovastatud tema murelikust hoolitsemisest ning ta sõnade tõsidusest, alistus Emma. Tegi nagu ta oli käskinud...

* *

*

Kell neli peale lõunat tuli lõpuks Nelson. Viis ta oma kajuti lõunale. Sir Villiam ja keegi külaline olid juba seal.

Lõbusõidul Vahemerel oli lord Northvick omal jahil tunni aja eest Neapeli tulnud, Abukiri võitjat austama.

Elavalt teretas ta Emmat, kiitis end õnnelikuna, ühtaega suurimat merekangelast ja ilusamat naist maa peal tundma õppides. Kuna toite lauale kanti, uudistas ta Palermost, kus ta kaks päeva viibinud. Ta tõi hulga mitmekesiseid teateid, teadis ka koomilisest situatsioonist à la Boccaccio jutustada, millesse kuningas äsja olevat sattunud.

„See heidab karakterliku valgustuse itaallaste nõnda nimetatud verise armukadeduse peale,“ ütles ta naerdes. „Tunneb mylady vahest vürstinna Lucia Migliaccio't?“

Emma jaatas hajameelselt. Vastikuna näis talle lordi edev vadistamine, kuna temas küselused päevasündmuste kohta põlesid.

„Olen teda paar korda näinud. Ta on väga kena. Kuningas tegevat talle silmi, ei leidvat aga õnne.“

Lord Northvick naeratas.

„Kes teab! Migliaccio võitis ühel ööl mängulaul ennekuulmatu suure summa, tuli seepärast ootamatult vara koju. Naise magamistoas valgust nähes, astus ta tema juure sisse, et ka teda võidetud summast osa lasta saada. Kui aga Migliaccio õrnusi hakkas avaldama, ohkas midagi voodi all. Vihaselt haaras vürst mõõga ning hakkas sellega voodi all vehklema. Selle peale vaatas sealt hobueesli ajaja välja. Ehk küll mees oma nägu varjata püüdis, tundis Migliaccio jalamaid Bourzone'i suure nina. Tema majasteet oli see, Nazone'i kuningas.“

Lord Northvick tegi pausi, et oma jutustusele suuremat mõju anda.

„Ja Migliaccio?“ küsis sir Villiam. „Mis tema tegi?“

Lord tahtis jätkata, kuid samal hetkel tungis suurtükipauk trummide tumeda põrina saatel kajuti...

Ehmunult kõnetas Northvick Nelsoni.

„Lastakse Sant' Elmot? Või saab mulle vahest see lõbu osaks, teie lordi kohtamist muinasliku daami „Galispána,“ Prantsuse-Hispaania laevastikuga, kaasa elada?“

Nelson raputas pead.

„Kahetsen, et teie rõõmu rikkuma pean. See oli ainult märk surmaotsuse täitmiseks. „Minerva!“ poodi keegi sõjaväejooksik.“

Emma tundis, et ta kahvatub. Haaras, et mitte kukkuda, kahe käega toolist kinni.

„Caracciolo?“ kogeles ta. „On see Caracciolo?“

Kihistades, silmi pilgutades jaatas sir Villiam.

„Vaene hertsog on oma pea nii mitu korda truuduse pandiiks pakkunud, et ta imestada ei või, kui seda kord temalt võetakse.“

Nelson heitis pahase pilgu tema poole, kõnetas siis Northvick'i.

„Lubab mylord, et ma lady Hamiltoni orienteerin. Nagu näete, seisan nii väga mylady mõju all, et ta isegi ei tea, mis sündinud on.“

Ja ta teatas.

Kell kümme viidi Caracciolo sõjakohtu ette. Kohe tunnistas ta krahv Thurni isiklikuks vaenlaseks. Oma äraandmist vabandas ta sellega, et vabariiklased teda selleks olid sundinud. Aga küsimiste peale, miks ta nii mitmetel soodsatel juhtumistel Procida'sse ei põgenenud, ei teadnud ta midagi vastata. Peale seda, kui ta oma asju nägi kaduma minevat, hakkas ta kuningat süüdistama, et see oma alatu põgenemise läbi kõikidele väejooksikutele ning äraandjatele hea eeskuju annud.

Poomissurma mõistetuna oli ta leitnant Parkinsoni läbi Nelsonilt vähem häbistavat surmamisviisi palunud.

„Kohtuotsus kirjutas iga üksikasja ette,“ lõpetas Nelson tõsiselt. „Rippuma pidi ta „Minerva“, oma endise admiraallaeva peamastil, mille pihhta ta kord oma suurtükke sihtis. Kõikidele pidi tema korjus kuni päikese loodenumiseni hoiatavaks eeskujuks välja pandud olema ja siis kõite katkilõikamisel merre kaladele söödaks visatama. Et miski maa peal teda meele ei tuletaks. Karmilt ja seaduslikult oli ta oma enda maalaste poolt karistatud. Minul põlnud õigust tema eest välja astuda, pidin tema palve tagasi lükkama. Ainult aega võisin talle anda, et ta oma usulistest lohutustest osa võis saada. Ja see on sündinud. Mylady võib rahulik olla. Briti nimi pole selle äraandja surma läbi määritud!“

Nelson naeratas Emmale. Ja et talle oma täielist sisemist rahu näidata, pöördus ta naljatades lord Northwick'i poole, võttis sir

Villiami küsimise uuesti üles. „Ja Migliaccio, mylord? Mida tegi tema, kui kuninga ära tundis?“

„Migliaccio? Ta kummardus sügavalt, kogeles vabandusi.

Pani mõõga tuppe, korjas oma raha kokku ning kadus, naisele paar käesuudlust tagasi saates.“

„Ja teie, mylord? Kust teate seda kõike?“

Lord pilgutas paljuütlevalt silmi.

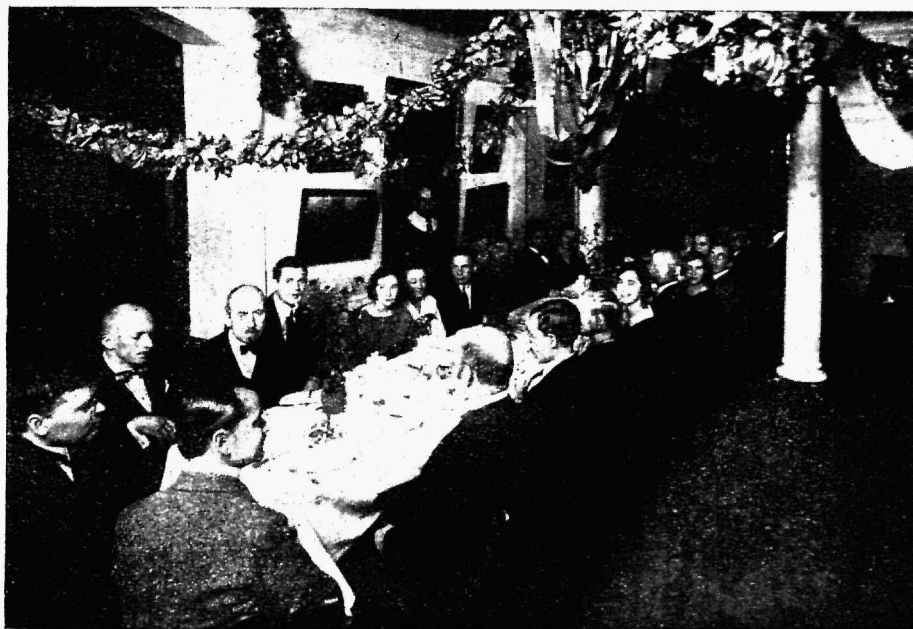
„Principessa Lucia ise jutustas mulle seda...“

* * *

EESTI KÕRGE MA KUNSTIKOOLI „PALLASE“ EKSKURSION RIIGA.

Ekskursandid Riias Läti kunstnikkude klubi õues püha Luukase kaju ümber.

Eine Läti kunstnikkude klubis 26. okt. 1923.

Laua otsas kirjanikud Skalbe ja Vecosols; laua taga kunstnik Liberts, Pakits, Behrsin. Seljaga vastu — kunstiakadeemia prof. Tillbergs ja Vabbe.

Lõpuks ometi oli Ferdinand end Nelsonilt nii kaugele meelitada lasknud, et ta Actoni,

lagunesid. Vihased kättetasu karjatused se-
gunesid vahele. Sõjariistu võngutades van-

Castelcicala ja Ascoli saatel teele Neapeli asus. Kuninganna jäi esialgu lastega Palermosse...

Teade kuninga lähene-
misest lagunes nagu
kulutuli kõikidesse Nea-
peli korteritesse. Kui ta
10. juulil „Sirena“ lahte
ilmus, ringitsesid luge-
matud paadid laeva, tihe-
dad rahvamassid katsid
kaldaid.

Kõikidelt sõjalaeva-
delt kostsid kuningale
tervituspaugud. Troub-
ridge'i batareid, mis va-
hepeal kuussada sammu
Sant' Elmo müüridele
lähenenud, sülgasid mit-
mekordse vihaga tuld
Neapeli ainsasse kohta,
kus lehvis veel vabariigi
lipp. Rõõmu- ning tervi-
tushüüded tulid kuulda-
vale, mis lõpmatus ka-
jastuses üle lahe laiali

dusid lazzarode tumedad kogud kuningale truudust, nõudsid surma kõikidele patriootidele ning jakobiinlastele.

Särades, igale poole käesuudlusi saates, astus Ferdinand „Foudroyant'ile“, mida ta Sant' Elmo kuulide eest endale asupaigaks valinud. Vahetpidamatult kostsid elaguhüüded. Need muutusid päris metsikuiks, kui kuningas laevalaele astus, Nelsoni kaelustas, Emma kätt suudles ja sir Villiamile õlale patsutas.

Samal silmapilgul tabasid Troubridge'i sõjariistade kuulid Sant' Elmo lippu. Lipendavad narmad laskusid alla, nende asemele tõusis valge rahulipp.

Siis tuli Ruffo „Foudroyant'ile“. Peale seda, kui ta kuningat kiitnud, kõneles ta kapitulatsioonist, palus selle täitmist.

Ferdinand võttis tal sõna ära.

„Mina olen lord Nelsoni ettepaneku poolt, eminent,“ ütles ta vormiliselt, endist usaldust kõrvale heites. „Kuninga kohus on heategu tasuda ja süütegu karistada. Sellepärast mõistan ma kapitulatsiooni hukka, panen revolutsioonärrid isesuguse kohtu alla. Seda nõuab minult ka mu truu rahvas. Kuuleb eminent nende kisa õiguse järele? Rahva hää! on jumala hää!“

Kahvatudes astus Ruffo tagasi.

„Majesteet“, kogeles ta. „Kui majesteet enam minu teenistust ei vaja...“

Oma endisesse asjalikku oleku kramplikult kiindudes, jätkas kuningas:

„Olen tänust täidetud kõige selle suure eest, mis eminent korda saatnud. Minu usaldus teie truuduses on vankumatu. Kuna ma teid

praegusest vastutusrikkast ametist vabastan, palun teid kõrgemas riiginõukogus, mida uuesti asutada meelitsen, juhatuse oma kätte võtta. Ainuüksi minule alludes, saab nõukogu kõik minu käsud sir John Actoni ja Castelcicala kaudu. Veel suuremaks austuseks peab eminent seda lugema, kui ma teie venda Francescot, oma vahva, „armata cristiana“ auväärset inspektori kohustan, prantslastelt ning mäsajateljelt saadud lipud Palermosse kuningannale võidumärgiks jalge ette viima.“

Aupaklikult ulatas kuningas kardinaalile käe. Ruffo kummardus ja suudles seda...

Kaastundlikult vaatas Emma pealt. Nägi selle mehe kinnist pilku, kes millegist sõjaväe loonud, et sama kuningat jälle troonile tõsta. Nägi Actoni ja sir Villiami kahjurõõmsat naeratust; nägi Ruffo tulevikku, kuidas see Ferdinandi armust nõretavaist sõnust esile kerkis.

Actoni usaldusmeestest ümbritsetud oli ta selle riiginõukogu tipul nagu elutu, uhke mantliga rietatud nukk, kuna tema vend pantvangina Palermosse saadeti.

Ruffo mõjutu, Caracciolo surnud, patrioodid hävitatud, all laevaruumis istus Cirillo ahelais ja pidi samalt rahvalt enda kohta surmaotsust kuulma, keda ta mõne päeva eest arstinud — kõigist vastasist oli Inglismaa võitu saanud.

Hirm valdas Emma. Ta kohikus oma tegude ning selle jõu eest, mis teda nii kaugele viinud. Kuis kujunes tema oma tulevik? Vahest läheb tal samuti, nagu Cirillo, Ruffol, Maria Carolinal?...

(Järgneb.)

MÕTTED.

Ära karda teadmatust, karda vale teadmist. Temast on kõik kuri maailmas.

L. Tolstoi.

*

Inimene tegi kuritöö. Ja teine inimene ehk inimesed ei leia sellele vastukaaluks midagi paremat kui vastata teise kuritööga, mida nimetavad karistuseks.

L. Tolstoi.

*

Suurem hulk inimeste viletsusi tuleb sellest, et kõige patusemad on võtnud endile õiguse karistada.

L. Tolstoi.

*

Emersonilt, kes uskus oma surematusse, küsiti: „Aga mis siis saab, kui maailm hukub?“ Ta vastas: „Selleks, et igavesti elada, ei vaja mina maailma.“

L. Tolstoi.

Pole valelikumat juhtnööri elus kui seltskonna arvamine.

L. Tolstoi.

*

Suurepärasem kui võim ilma üle, ilusam kui tõus taevaste kõrguseni, suurepärasem kui maailmade valitsemine — on vabanemise esimeste tunnuste püha rõõm.

Buddhismi tarkus.

*

Inimene, ära otsi kurja põhjusi. Sina oled põhjus.

Rousseau.

*

On kerge elada ilmas, alludes seltskonna arvamisele ja ainult üksinduses endale; tugev aga on see inimene, kes keset suurt rahvahulka hoiab alles üksinduse rippumatuse ja vouruslikkuse.

Emerson.

KRIUKA KUSTA ARMASTUS.

RICHARD ROHT'I NOVELL.

2.

Tuleb öö Vagla alevi, kus pole veel intelligenti, peale kahe, kolme inimese, ning kus on ainult kaupmehed — pursuid — ja „alevi vargad“, kuna pursuidegi varandus on paar hobusekoormat suur ja nendegi majad vast ainult vähe paremad, kui „alevi varaste“ onnid.

Öö on pime, sügise öö, pime ja pilvine, ehtne Vagla öö. Vahetevahel tuleb vihma, kuid see ei arene sajuks. Alevi näljased koerad hauguvad, siin-seal välgub mõnes aknas tuli ja, olgugi, et vaikne, kohiseb alevi taga vana männimets tõelikus igapäevsuses ja mures.

Kõigil oma asjad elus, üks kasvatab kartulid ja teine katsub neid varastada, kui ta neid ise kasvata ei saa. Pime öö varjab kõikide mõtteid.

Ning midagi ei ole selles imelikku, et neli meest praegu hobust ette rakendab ja vargile läheb, kodumaa alevites on sügiseti kartuli- ja lambavargused harilikud asjad.

Aga Kriuka Kusta sammub koju poole ja on sügavas tusas. Ta ei näe ega kuule midagi oma ümber.

Jah, Kustal on tõesti suur „rumaan“, suur armastus, kuid kas arvate, et see talle lõbuks ja kergeks ajaviiteks on?

Oh, Kusta armastas ka ennem tüdrukuid, nad olid talle kui kompvekid, kelle järele kiriku juures pühapäeviti keelt sai limpsatud. Kui ta ühe kätte sai, siis peagi ta selle jättis ja võttis uue.

Ja see oli alati kõik kui lõbus mäng.

Nüüd aga ei saa Kusta millestki aru. Kevadest saadik, kui vana Aida Juhani suri ja ta tütre tütar Sooja Venemaalt tuli, kus ta isa ja ema nälga surnud, kevadest saadik on Kustaga sündinud midagi, Kusta arvates peaaegu halba. Kusta ei saa enam vabalt ringi käia, juua ja larmata ning tüdrukuid vahetada, — mingi imelik võim kisub teda kogu aeg vana Aida Juhani onni juure, kus talitab Sooja. Kuulake ainult, milline nimi juba: Sooja! Sarnast pole Kusta ennem kuulnud. Ja siis kogu tüdruk ise. Tal on pruunid silmad ja lokis juuksed, ta on mõnikord taipavam, kui mees, ja mõnikord naerab ta, kui ingel. Kustale on see kõik imelik. Tüdruk on nüüd Aida Juhani onnis täieline ja üksik pere-naine pärast vanaisa. Kännab, äestab ja lõikab. Nagu pärija kunagi. Ja teeb kõik tööd. Siis aga istub ta ja õmbleb ja laulab. Ja aega jätkub tal kõigeks.

Esiteks arvas Kusta, et mis siis siin ikka, lõi tüdrukule käe ümber piha ja loril lõpp.

Kuid sai tugeva hoobi vastu kõrvu ja tüdruk ütles:

„Durak!“

Küll katsus Kusta peale seda sama manöövrit, aga samade tagajärgedega. Ja kui palju ta ka istus ja vahtis, välja ei tulnud sest midagi, tüdruk naeris talle näkku. Kuid teisest küljest sai Kusta aru, et ta tüdrukule meeldis, jah, Sooja ütleski seda koguni, et pole sul viga, oled kena poiss, kuid igavene lakkekrants ja laiskvorst. Ja naeris avatlevalt.

Saa sest kõigest nüüd aru?

Igatahes sõi see lugu kogu suvi Kusta südant, joomine ja pummeldamine ei õnnestunud tal enam sugugi, ta oli nukker ja iseenesest väljas ja teiste tüdrukute juure ei vedanud teda enam sugugi. Ta istus kodus, lonkis Sooja onni juure, istus seal kui nukker peni ja laskis end tüdrukul naerda.

Kõige valusam aga oli Kustale, kui tüdruk naeru kihistades küsis:

„Aga Kusta, miks sa tööd ei tee?“

Ning pilklikult juure lisas:

„Vana poiss juba, kuid laseb end emal toita...“

Kustat vihastas ja häbistas see. Mis? Pidi tema tööd tegema hakkama? Tema — Kriuka Kusta!

Kuid tuligi nii välja, et Kusta suve jooksul üht-teist liigutama hakkas, iseäranis, kui Sooja teda karedalt käskis:

„Mis sa vahid siin, tööta, mine viska mul laudast sõnnik välja!“

Või:

„Niida ometi lehmale heinagi!“

Nii õppis Kusta tööd tegema.

Aga ta südameasjad ei arenenud sugugi. Tüdruk ei mõelnudki teda intiimseks saada lasta, vaid aina naeris.

„Sa vana vargapoiss, jätta enne oma kaabakad maha, siis tule korraliku tüdrukuga rääkima!“

„Ma ei olõ elo ajal varastanu!“ protesteeris Kusta ägedusega.

„Hunttega elad, hunttega ulud!“ vastas Sooja pilklikult ja armutult.

Ta piinas Kustat kogu suvi ja ometi võis aru saada, et Kusta talle meeldis. Mida ta siis ootas ja tahtis?

„Ainult korralik meesterahvas võib mulle kosimisest rääkida,“ oli ta kord jutu sees öelnud.

Kosimisest? Jah, Kusta oleks isegi sellest talle küllalt rääkinud, kui sest midagi välja oleks tulnud.

„Jäta enne oma kaabakad maha...“

Kusta sammus nüüd pimedat jalgrada koju poole ja mõtles nukralt selle üle.

Ning tahtmatult näeb Kusta end vaimus korraliku naisemehena talitavat ja kõndivat, tööd tegevast ja muretsevast — ja see on himmuäratav ning meelitat ühtlasi.

Ta oli peaaegu selleks kõigeeks juba südames küps, valmis tööd tegema, muretsema, talitama, asju ajama, et aga õhtuti istuda kahekesi oma naisega soojas ja puhtas onnis ja naisel oleks valge pluus seljas, põll ees ja juuksed siledad peas ning naer näol. Ning kas ei olnud ta selleks juba jätnud joomise, ümberhulkumise, punmeldamise?

Muudkui kust otsast peale alata, et sel kahevahel olekul juba kord lõpp tuleks ja tüdruk talle kaissu langeks? Sõnadega ei olnud siin midagi teha, seda teadis Kusta, — tüdruk nõudis tegusid.

Ja siis niiviisi sammudes tuli Kustal äkki mingi aimus. Ta jäi seisma ja mõtles. Tükk aega võitles ta iseenesega. Pidi ta luudas Iskariotiks saama vaestele „alevi varastele“? Kuid ahvatlevad võimalused, selle teo võluvad tagajärjed olid liig külgetõmbavad. Selle taga naeratas Sooja lugupidavalt, kui täis mehele ja ei narrinud enam ega pilganud, vaid allus häbeliku naiselikkusega kui nõrgem ja väetim kangemale ja rohkemavõimulisele.

Veel vähe peatus Kriuka Kusta, siis oli ta armastus ta võitnud.

Ta teadis väga hästi, kus Vösopalo talu kartulipõld ja lahtine kartulikuhu asus, — sellest kohast oli ta küllalt mööda käinud.

Ning kuna Mäo Jaani kõlm kronu läbi salatee vedela pori ohtes oma vankrit tassis, mille taga hiilis neli kuju, puges ka Kriuka Kusta kokkuräägitud kartulikuhja poole. Öö oli veel pimedamaks läinud, alevist ei vilkunud ühtki tuld, sünges igapäevses tõelikkuses jätkas männik oma müha alevi taga.

Kusta peitis end lepiku ja ootas. Tal oli ühtlasi paha ja hea olla, ta oli kui magusa patu peal väljas, kuigi ta tõeliselt tahtis teha tegu, mis väärt iga korralikku kodanikku.

Saanud mehed tööle asuda, puges Kusta lepikust välja ja jooksis peenrat mööda talu poole. Talus äratas ta peremehe ja sulased ja

rääkis, milles asi seisis. Tema läinud koju, näinud nelja meest kartulikuhja kallal. Lugu paistnud kahtlane.

Peremees püssiga, teised kirveste ja labidatega varustatud, hiiliti lepiku tagasi, lasti meestel koorem peale laduda ja minema hakata ja siis ühe korraga käis peremehe püssist pauk, nii et tõemeelne männik kõrgatus ja alevi näljased koerad hüsteeriliselt huluma pistsid.

Vargad jooksid kus seda ja teist, kuid hobune koormaga jäi keset teed ja viidi triumfiga, lugematuist hoopidest taga aetud, Vösopalo tallu. Seal võeti kärakat, anti Kustale süüa ja tänati tal suu, silmad täis.

Ning Kusta jätkas oma reisi kojupoole võitjana. Kuigi tal selle võidu pärast süda natuke kipitas, oli tal siiski tundmus, nagu oleks ta oma elu Rubiconist üle astunud, teo teinud, mis paratamatult viib teda uutele radadele ja uude ellu.

Ja see ei jäänud tulemata.

Juba teisel päeval oli ümbruskond öisest sündmusest lärmi täis, linnast oli kriminaalpolitsei ametnik välja sõitnud, Mäo Jaani arreteeritud ja üle kuulatud ja ka teised ta seltsilised kinni lasknud võtta. Tuli avalikuks ka rida teisi vargusi.

Kriuka Kusta kutsuti alevi. Ta oli äkki kooni teiseks meheks saanud. Ta istus politsei-ametnikuga laua ääres, ta endised sõbrad, nüüdsed kaabealused, ja kordnik Väätkasv seisis laua ees. Kohalik ajalehe kirjasaatja, „õpetaja“ Adolf Maasik, „intervjueris“ Kustat ja rääkis talle „herra Toomingas“. Kusta tundis end persoonina, nagu ta seda mõnikord varem ainult viguri pärast olla sai.

Ja kui ta õhtul koju poole läks, tuli talle metsaserval keegi vastu — valges pluusis ja põlles (õhtu oli võrdlemisi soe). See oli Sooja.

„Ma ootasid sind juba ammu, Kusta, ütles Sooja. „Kus sa nii kaua olid?“

Ja Kusta, keda enam kunagi keegi ei oodanud, tegi nii, nagu ei imestaks ta selle üle nüüd sugugi, vaid vastas väsinud hooletusega:

„Olli säääl alõvihh. Politsei säksa' ja kooli-opetaja herrä' tahtsõva minoga kõnõlda taa asä peräst. Kõik kirotõti üles ja trükitäs peräst lehen är.“

Ning Kusta nagu ei näita üllatust, kui tüdruk ta käest kinni võtab ja niiviisi teda saadab, ainult ta süda taob ja hõiskab ja ta näeb end edaspidi mitte ainult nii, vaid Jumal teab veel kuidas.

Kui siis veel lehtedes sõnumid ilmuma hakkasid Vagla alevist, kus seletati, et Vagla alevi ümbruskonda juba kauemat aega tabamatu var-

gaseltskond „terroriseerinud“, et teda seni võimata olnud „paljastada“ ja et ainult nüüd herra Gustav Toomingase läbi see korda läinud, siis oli Kriuka Kusta, s. t. „herra G. Toomingase“ triumpf täielik.

Kusta kündis soo ääres (Tsilga peremehe hobusega) ja Sooja karjatas seal ligilad lehma ning laulis, kui alevi mehi teed mööda linna kinni istuma eskorteeriti. Neid saatis neli politseinikku ja nende näod olid üsna hallid.

Kustat kündmas nähes kuuldus meeste seast vihaseid hüüdeid.

„Äraneetu Kain!“ hõikas vana Tsibu.

„Vereimeja!“ vandus Kerilaud.

„Pursui!“ kuuldus mitmest kõrist korraka.

Politseinikud andsid meestele paar hudilat ja salkkond kadus metsa.

Kusta aga sülitas pihku ja algas uut vagu.

Niisugune oli Kriuka Kusta armulugu.

(Lõpp.)

MÕNDASUGUST.

Jaapanlaste keel.

Nii võõralaadilisena, nagu tundub meile hiljutisist maavärisemiskatastroofest tabatud Jaapani rahvas, tundub meile ka selle rahva keel, mis eurooplasele juba oma isemoodi kirjatähtede tõttu näib äraõppimiseks liig raske. Tõepoolest võib aga kõige tavalisemat kõnekeelt võrdlemisi kiiresti omada. Keele täiesti põhjalik äraõppimine kogu ta peensustega tähendab aga aastatepikkust kui mitte eluaegset tööd. Väljarääkimine pole raske, kusjuures kergenduseks on hulk häid õpiraamatuid oma väljarääkimiseks tarvilikkude juhustega. Seepärast võimaldub väljamaalasele peagi lühikeste lihtsate lausete abil oma soove avaldada, kuna sellele märksa kaasa aitab viisakas vastutulelikkus jaapanlaselt, kes oma keele kõnelemise katses näeb austavat poolehoidu. Peab tunnistama, et koguni vastandiks Inglismaale, kus keegi ei võta vaevas aru saada lausest, milles suurem osa sõnu õiged ja ainult mõningad valed,—on Jaapan ja Itaalia, kus elanikud oma viisakuse ja vastutulelikkuse tõttu püüavad mõista ka neid lauseid, kus suurem osa sõnu valed ja ainult mõningad õiged. Kuid tõsine raskus algab alles siis, kui algaja peab hakkama harjutama aru saama keerulise ehitusega ja lõputult pikki lauseid, mis kõik seni tuntud kõnereeglid koguni ümber pööravad ja mida peab lihtsalt ümber mõtlema ning tagant alates ümber ehitama. Tänu Hiina kirjatähtede lühendatud, mingi stenografiisarnasele väljaandele, Hirakana ja Katakana silbikirjale, mille abil uuemal ajal suurem osa ajalehti on trükitud, võib tulla toime Hiina kirjatagi. Selle kirja täielik tundmine nõuab isegi jaapanlaselt endalt mitmeaastast õppimist, sest haritud inimene peab ikkagi mitmeid tuhandeid kirjamärke tundma.

Väljamaalasel nõuab see hoolsat püüdu, teravat silma, teatud kunstilist kultuuri ja head vormide meelepidamisvõimet. Nende omamine töötab ka Hiina keele kui just mitte kõnelda mõistmist, siis vähemalt lugemiseks — kuna ju mõlemad rahvad tavaliselt läbi käies teineteist mõistavad käele maalides ja joonistades, ilma et tarvitseksid osata oma mõtteid avaldada suusõnaliselt, sest ürgmärgid olid — pildikiri, nii et igaüks tähist esitab mitte häälikut, vaid mingit mõistet või kujundit.

Järgmine raskus keele õppimisel seisab selles, et Jaapani keele täielikuks valdamiseks on tarvilik tunda kaht sugulaskeelt, mis aga arenemisajalooliselt koguni eriaastmeil seisavad — nimelt kirja- ja kõnekeelt, mida jämedalt võttes võiks ehk võrrelda Ladina ja mõne temast võrsunud Romaani keelega.

Tavalise kõnekeele mõistmisest on küllalt, et võimalduks vabalt maal ringi liikuda, täita praktilise elu tarvidusi ja heita pealiskaudselt pilku rahvakultuuri. Tõsisem süvenemine haridusse ja kultuuri nõuab juba kirjamärkide äraõppimist, mis tähenduselt ühtlasi annab

ka Hiina kirja tundmise ning avab nii kogu Ida-Aasia laialised, võimsad piirkonnad; olgugi, et seejuures tööd jätkuks aastateks ehk koguni eluajaks, oleks selle tagajärjeks ometi ligipääs mõne poolemiljardilise rahvas-konna, seega kolmandiku kogu kultuurinimkonnast, vaimulmale. Praeguses Jaapani keeles on sageli raske eraldada, mis kirjamärkide ühtsuse läbi sinna on kandunud Hiina kultuurist.

Tähelepanuväärne on, et Jaapani keeles leidub haruldast vähe sajatus- ja söimusõnu, kuna vastandina on suur küllus viisakatest kõnekäänudest, kusjuures aga loobutakse liialdatud ja üleaarustest ilulausetest. Sõimamise keelab sotsiaalne kasvatus, needmise usuline-salliv mõtlemisviis, sügavalt juurdunud usk hingede rändamisse ja kartus kurjade sõnade halva tagajärje eest tulevases elus. Siin tundub keeles ilmavaate mõju ja buddhismi põhimeeleolu mahedus peegeldub temas. Ilusõnade puudus aga kunstiliselt nii andeka rahva juures on silmapaistev, kuid kindlasti mitte olenev kujutlusvõime kehvusest. Jaapanlased, kelle juures eriti välja arenenud nägemine, kujude meelepidamine, on oma tähelepanu ja fantaasia koonandanud suuremalt osalt kujutavale kunstile, kuna kõnelise mõtteavalduse juures tundub tagasihoidlikkus ja viisakas tundelikkus.

Jaapani keel kuulub Urali-Altai keele-hõimkonda ja on sugulane Mandshuuria, Korea ja Türgi keeltega. Hoolimata täishäälikute rikkusest ja asjaolust, et kõik sõnad eranditult lõpevad täishäälikutega, kuulub keel kõneledes vähem kõlavana, kui seda laseb oodata sõnakuju meie tähestiku järele kirjutatult, mis on oleneb vähestest sõnarõhkudest ja silpide nõrgemast toonitusest.

Meie kõrvale, mis harjunud tugevate aktsentidega, kuulub Jaapani keel mingi ühtlase mulinana, ainult kohati katkestatuna eriti tugevatõukelisist hüüdsõnust ja kurguhäälikuist.

Imestusväärne kavatsus surnute hingede äratamiseks.

Fernand Leclerq nimeline noormees, kes hiljuti surma mõisteti mõrva tapmise pärast, on oma keha teaduse kasutamiseks pakkunud, ja see pakkumine on Prantsuse arstide keskel elavaid vaidlusi tekitanud. Keegi noor teadusmees oli nimelt palunud, et Leclerq'i keha temale tarvitamiseks antaks, et ta võiks seda kunstliku südamega eksperimenteerida. Ta mõtleb surnul südame välja võtta ja selle asemele elektriga toimiva dopelt pumba asetada. Sellega arvab ta võivat surnu ellu äratada. Talle on varem hästi õnnestunud eksperimentid loomadega. Surnamõistetule ei ole oma nõusolekut ka:seks veel annud.

Bhm.

N A L I.

Kunstinäitusel. — Mis see pilt kujutab, päikese töusu või loojaminekut.

— Loojaminekut.

— Millest sa seda võid arvata?

— Ma tunnen seda kunstnikku ja tean, et ta iial enne kella ühteteistkümmet pole üles tõusnud.

Surma põhjus. Proua: — Minu mees suri trüki-vea pärast.

Arst: — Lubage, kuidas?

Proua: — Jah. Ühes arstiraamatus määrati 100 grammi sarnast rohtu võtta, mida 10 grammi oleks pidanud võtma.

„Mis ütles su mees, kui sa talle oma kübaratearvet näitasid?“

— Kukkus põõraselt söimama.

„Nii. Ja mis sina siis tegid?“

— Näitasin talle oma kleitidearvet, siis jäi ta kogu ni vaikseks.

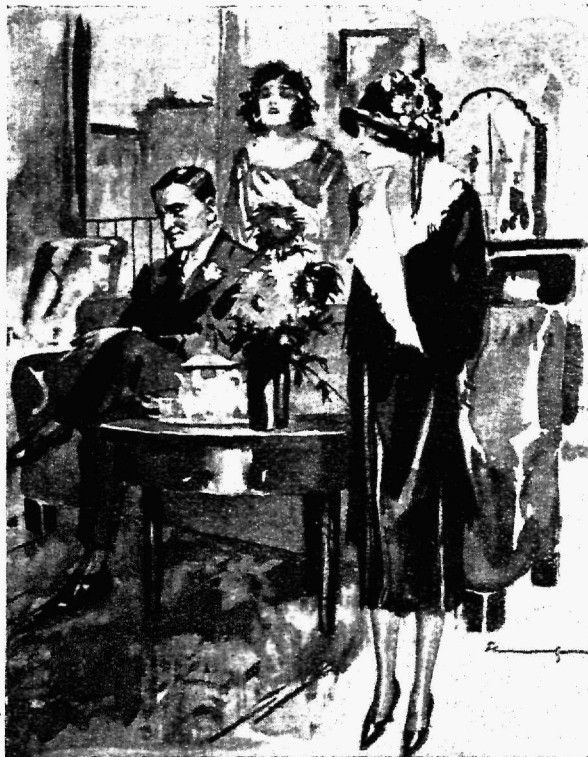
Ootus. Abikaas tuleb alles hilja seltskonna koosviibimisele ja seletab:

„Vabandust, kuid ma tulin ainult oma naist ära viima.“

„Ah, herra doktor, miks ei tulnud te juba varem.“

„No poisu, kas lähed ka heameelega kooli?“

Karli: O, sinna lähen ma nüüd küll heameelega ja tagasi ka, ainult see sealolek ei taha mulle meeldida.“

Andeproov.

Teatri direktor uut näitlejannat ametisse võttes: Siin draama käsikirjas on järgmine koht: „Lonni lähmata tab armsama oma suudlustega“. Olge hea, mängige see koht prooviks! Hakake peale.

Üks hullemini teisest. „See lapse kisendamine on otse väljakannatamatu.“

Naine: „Kannata veel väheke, kohe laulan ta magama.“

„Hoidku taevas! Las siis juba parem karjub tema.“

„Kas teate ka, preili, mu kasvatus ja koolitamine on mu isale miljarde maksma läinud.“

— Ja, ja, küll saab tänapäev suurte summade eest nii titlemata vähe. —

Karistuseks inimkonnale. „Tead, Jaan kirjutab nüüd romaani.“

— Ja, ja, ta tahab vist inimkonnale kätte maksa.

Hea nõu. „Ema, mis sa teed kalendriga?“

— Tahan päevi ära märkida, mil isa kõrtsis oli.

„Märgi parem need ära, mil ta seal ei olnud, nii kuulub vähem paberit ja tinti.“

Õieti nimetatud. „Vaata, millise häbematult haavava kirja see võõras sulle kirjutab, ta nimetab sind lurjuseks, narakaks, varganäoks, petiseks. Kes see kirja kirjutaja õieti on?“

„Pole aimugi! Aga ma tahaksin teada, kust ta mind nii hästi tunneb?“

Kirjavastused.

W. W-r. „Euroopa piirid“ ei lähe.

A. R. T-us. Teilt ilmus juba arvustus „L“ nr. 5 — üle ühes Tallinna ajalehes; meie ei hakka seda tagant järele kordama.

V. A. V-s. Luuletus „Aotäht“ jääb avaldamata.

A. T. T-s. „Viis laulu“ sisult ja vormilt iganud armastuslaulude lahja kordamine.

Oigula. „Minevikule“ — nõrk.

V-k. Siin. „Gorilla“ ei sobi meile.

Toimetusele saadetud kirjandus

Saksa-Eesti sõnaraamat. Lühendanud ja osalt uuenandanud M. Ploompuu. W. Ehrenpre'si trükk, Tallinnas.

Sõja wingus. Romaan. Richard Kullerkupp. Tallinn. 1923. Hind 150 marka.

Ei unusta. Mälestusraamat. Toimetanud Mesike Ploompuu. Tallinn, J. Ploompuu kirjastus.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

PAUL MICHELSON

KARVANAHA-, KÜBARA- JA MÜTSIKAUPLUS

ASUT. 1898.a. OMANIK EESTLANE ASUT. 1898.a.

№ 6 VÄIKE KARJA TÄNAV № 6 TALLINNAS

Põllumajandusline keskühisus „Estonia”

Kõige suurem põllu-, farja- ja linnufasvatuse-
saaduste väljaveoäri Eestis.

1922. a. põllupidajatele ostetud fauba eest välja makstud Mk. 397.282.875.—

Peafontor: Tallinn, Jaani tän. nr. 6. Telegr. aadr.: „Bentrestonia”.

Rõnetr.: Üldine 8-55. Sekretariaat 20-90. Suhtatus 18-91, 20-94. Urveosaf. 25-19.

Ehitused kodu- ja
wäljamaal.

Worstiwabrik: Jakobsoni tän. 4. Rõnetraat 1-33.
Piimaäri: Jakobsoni tän. 4. Rõnetraat 5-18.
Külmetusmaja: Uus Sadama t. 2. Rõnetraat 4-78.

Kauplused:

„Estoonia” teatri majas nr. 7. Rõnetraat 8-45.
Uues Laenu Banga majas, Müürivahe tänaw nr. 10. Rõnetraat 23-09.
Jakobsoni tän. nr. 4. Rõnetraat 5-18.
Uus Sadama tän. nr. 2. Rõnetraat 27-42.
Kopliis, Wene-Balti tehase majas nr. 21.
Nõmmel, Saama tän. nr. 14. Masingi majas. Rõnetraat 66.
Pelgulinnas, Tarabella tän. nr. 28.

Ladud:

„Estoonia” teatri majas nr. 7.
Silmeoni-Saama tän. nr. 2-3. Ladu nr. 21.
Uus Hollandi tän. nr. 11. Ladu nr. 9. Rõnetraat 23-56.
Jakobsoni tän. nr. 4.

Kanamunade pealadu ja wastuwõtmise punkt:
Jakobsoni tän. nr. 4. Rõnetraat 5-18.
Edaspidi: Uus Sadama tän. nr. 2. Rõnetraat 4-78.

Teine kanamunade wastuwõtmise punkt:
„Estoonia” teatri majas nr. 7. Rõnetraat 8-45.

Piimaühisustele footitame:

Aurujõuliste piimatallituste siseaseadeid Sakamaa ja Daani wabrikuteft.
Ilmakuulsaid „Westfalia” koorelahutajaid, aurujõul ja käsitsi. Rootsi „Baltic”
auruturbiiniga piimatallituse siseaseadeid. Th. Sabroe & Ko. wabriku külme-
tusmasinaid. Paul Funde & Ko. wabriku piimaprootwimise abinõusid.

Piimatallituste ja külmetusmajade ehituste plaanid, eelarwed ja siseaseadete eelarwed walmita-
tatakse asjatundlikult ja korralikult wilunud jõudude juhatusel.

P. K. „Estonia” worstiwabriku juhatus peab oma kohuselt teatada
lugupeetud kaubatarwitajatele, et meie worstiwabrik töötab parema Riia worstimeistri herra Böttcheri juhatusel,
kusjuures fauba headus ja wärskus kõigiti garanteeritud on.

Nõudke igalpool P. K. „Estonia” saadusi: worsti,
finki, piima, wõid, juustu, kanamune, konferte jne.
On jõudnud müügile weritangutorft.

Oma laialise kaubatarwitajate ringtonna teenistuses seisest

täieliku lugupidamisega **P. K. „Estonia” worstiwabriku juhatus.**

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

- Jaunart Jauram.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.
- Jaunart Jaurami jõngermannid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.
- Jõngermannide jandid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.
- Minu kodust.** Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.
- Laste Rõõm.** Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.
- Püüaika.** I, II ja III. jagu. M. Keskküla ja E. Maltene. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.
- Kaubateadus I.** A. Aljak. Hind 100 mrk.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.
- Töökool ja õpekool.** Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.
- Parlament.** Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.
- Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. Hind 100 mrk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja täpsijuhumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 mrk.
- Frithjof.** Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.
- Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.
- Täielik malemängu õpetus.** A. Burmeister. Hind 135 mrk.
- Poiss ja hõplikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.
- Kolm muinasjuttu lastele.** Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.
- Mida võiks igatüki suguhaigustest teada.** Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.
- Pärisosa.** Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.
- Käskivi.** Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.
- Eestlaste sugu.** M. J. Eisen. Hind 200 mrk.
- Kaubateadus 2.** A. Aljak. Hind 160 mrk.
- Immensee.** Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.

Riigilelu põhijooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbuse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediid Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes. Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

Ajakiri „AGU“

„AGU“

on ainuke korralikult ilmuv rahvalik kirjanduse, teaduse ja kunsti ajakiri Eestis.

„AGU“

on lühikese aja jooksul loetavamaks Eesti ajakirjaks saanud.

„AOLE“

on seni kaastööd teinud ja edaspidi teha lubanud suurem hulk meie tähtsamatest kirjanikkudest.

Igas numbris toob „AGU“ kirjandusliku väärtusega huvitavaid novelle, jutustusi ja luuletusi, algupäraseid ja tõlkeid.

Arvustused uute algupäraste teoste üle.

Teaduse aladelt on „AOLE“ mitmed eriteadlased ja Tartu ülikooli õpejõud kaastööd lubanud. Teaduslikud kirjatükid on „AOS“ harilikult seletavate piltidega varustatud.

Tähtsamatest sündmustest kodu ja väljamaal toob „AGU“ päevapiltlikke ülevõtteid.

Igas numbris elu väärnähtusi tabavaid naljapilidid.

Veel tänava aastal hakkame igale „AO“ numbrile oma- ja väljamaa kunstnike parematest piltidest värvilisi reproduktsioone (äratrükilpilte) hinnata kaasa andma, mis läbi igal „AO“ lugejal võimalik on värviliste kunsti-väärtuselistest piltidega oma eluruume ilustada.

Ajakiri „AGU“ ilmub igal laupäeval. Tema kestev ja korralik ilmumine on kindlustatud väljaandja osaühisuse (Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse „Päevaleht“) poolt.

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi Vabariigi postkontorite kaudu.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(„Päevaleht“).